

Nr 136

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag angående ändrad lydelse av 2 och 12 §§ lagen den 29 juni 1945 (nr 420) om semester, m. m.; given Stockholms slott den 23 mars 1956.

Under åberopande av bilagda i statsrådet och lagrådet hållna protokoll vill Kungl. Maj:t härmed, jämlikt § 87 regeringsformen, föreslå riksdagen att antaga härvid fogade förslag till

1) lag angående ändrad lydelse av 2 och 12 §§ lagen den 29 juni 1945 (nr 420) om semester, samt

2) lag angående ändrad lydelse av 3 § lagen den 25 maj 1951 (nr 304) om förlängd semester för vissa arbetstagare med hälsofarligt arbete.

GUSTAF ADOLF

John Ericsson

Propositionens innehåll

I propositionen föreslås, att det stadgande i semesterlagen, som tillerkänner arbetsgivaren rätt att, om semestertiden överstiger 12 dagar, utan arbetstagarens samtycke förlägga semestern till två skilda perioder, skall upphävas. Hela den lagstadgade semestern skall således utgivas i ett sammanhang, såvida annat ej överenskommes mellan arbetsgivaren och arbetstagaren. Däremot föreslås, att i de fall, då arbetstagaren enligt avtal med arbetsgivaren är berättigad till längre semester än 18 dagar, arbetsgivaren, om annat ej avtalats, skall äga rätt att förlägga semestern till två skilda perioder, av vilka den ena utgör minst 18 dagar.

Enligt förslaget skall semester jämlikt lagen om förlängd semester för vissa arbetstagare med hälsofarligt arbete alltjämt kunna, efter medgivande av arbetarskyddsstyrelsen, uppdelas på två skilda perioder, av vilka den ena icke får understiga visst antal dagar. Denna minsta tid föreslås såsom en följd av de föreslagna ändringarna i allmänna semesterlagen förlängd från 12 till 18 dagar.

Lagändringarna föreslås skola träda i kraft den 1 januari 1957.

Förslag

till

Lag**angående ändrad lydelse av 2 och 12 §§ lagen den 29 juni 1945 (nr 420)
om semester**

Härigenom förordnas, att 2 och 12 §§ lagen den 29 juni 1945 om semester¹ skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan anges.

(Gällande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

2 §.

Har mellan — — — — — lagen anges.

Därest arbetstagare enligt avtal med arbetsgivaren äger rätt till längre semester än som föreskrives i 7 §, skola övriga bestämmelser i denna lag, i de avseenden ej annat överenskommits, gälla jämväl beträffande den överskjutande delen av semestern.

Därest arbetstagare enligt avtal med arbetsgivaren äger rätt till längre semester än som föreskrives i 7 §, skola övriga bestämmelser i denna lag, i de avseenden ej annat överenskommits, gälla jämväl beträffande den överskjutande delen av semestern. *Överstiger semestertiden aderton dagar må dock, utan hinder av vad i 12 § är föreskrivet, semestern förläggas till två skilda perioder, av vilka den ena utgör minst aderton dagar.*

12 §.

Arbetsgivaren äger — — — — — nu sagts.

Semestern skall utgå i ett sammanhang, såframt icke överenskommelse om annan ordning träffas med arbetstagaren. *Överstiger semestertiden tolv dagar, må dock semestern förläggas till två skilda perioder, av vilka den ena utgör minst tolv dagar.*

Semestern skall utgå i ett sammanhang, såframt icke överenskommelse om annan ordning träffas med arbetstagaren.

Semester för — — — — — svensk hamn.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1957.

¹ Senaste lydelse av 12 §, se SFS 1954: 661.

Förslag

till

Lag

angående ändrad lydelse av 3 § lagen den 25 maj 1951 (nr 304) om förlängd semester för vissa arbetstagare med hälsofarligt arbete

Härigenom förordnas, att 3 § lagen den 25 maj 1951 om förlängd semester för vissa arbetstagare med hälsofarligt arbete skall erhålla följande ändrade lydelse.

(Gällande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

3 §.

Om semester, som utgår med tillämpning av denna lag, gäller i övrigt vad i lagen om semester är stadgat. Vad i 12 § andra stycket andra punkten nämnda lag är föreskrivet om att semestern må förläggas till två skilda perioder skall dock icke gälla med mindre arbetarskyddsstyrelsen så medgivit. Medgivande som nu sagts må lämnas, därest sammanhängande semester skulle medföra avsevärd olägenhet för företags drift.

Om semester, som utgår med tillämpning av denna lag, gäller i övrigt vad i lagen om semester är stadgat. Överstiger semestertiden aderton dagar må dock, utan hinder av vad i 12 § nämnda lag är föreskrivet, semestern efter medgivande av arbetarskyddsstyrelsen förläggas till två skilda perioder, av vilka den ena utgör minst aderton dagar. Medgivande som nu sagts må lämnas, därest sammanhängande semester skulle medföra avsevärd olägenhet för företags drift.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1957.

Utdrag av protokollet över socialärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 17 februari 1956.

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden ZETTERBERG, TORSTEN NILSSON, STRÄNG, ERICSSON, ANDERSSON, NORUP, HEDLUND, PERSSON, HJALMAR NILSON, LINDELL, NORDENSTAM, LINDSTRÖM, LANGE, LINDHOLM.

Efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter anmäler chefen för socialdepartementet, statsrådet Ericsson, fråga om *ändring i semesterlagen m. m.* samt anför.

Inledning

I skrivelse den 19 april 1955 (nr 197) har riksdagen i anledning av väckta motioner anhållit, att Kungl. Maj:t ville låta verkställa en allsidig utredning om lagstadgad sammanhängande semester samt för riksdagen förelägga de förslag, vartill utredningen kunde giva anledning.

Med anledning av riksdagens begäran har inom socialdepartementet upprättats en promemoria med förslag till ändringar i semesterlagen och lagen om förlängd semester för vissa arbetstagare med hälsofarligt arbete.

Sedan promemorian remissbehandlats, har ärendet varit föremål för förnyade överväganden inom departementet.

Jag anhåller nu att få anmäla denna lagstiftningsfråga.

Gällande bestämmelser

Enligt *lagen den 29 juni 1945 om semester* (nr 420; ändr. 336/1946, 639/1947, 303/1951 och 661/1954) äger arbetstagare på grund av det arbete, som han under ett år (kvalifikationsår) utfört för arbetsgivarens räkning, rätt att av denne erhålla semester med bibehållen lön. Semestern skall utgå under året näst efter kvalifikationsåret men kan, efter överenskommelse mellan parterna, helt eller delvis åtnjutas tidigare (3 §).

Semestern utgår med en och en halv dag för varje kalendermånad av kvalifikationsåret, under vilken arbetstagaren för arbetsgivarens räkning utfört arbete å minst 16 dagar. Med dag, å vilken arbete utförts, jämställs i

vissa fall dag, varunder arbetstagaren under pågående anställning inte deltagit i arbetet. Uppstår vid beräkningen brutet dagantal, skall semestern utgå med närmast högre antal dagar (7 §).

En arbetstagare, som har fortlöpande arbete under hela kvalifikationsåret, har alltså enligt semesterlagen rätt till en årlig semester av 18 dagar. I syfte att bereda arbetstagarna minst tre veckors ledighet föreskrives i lagen, att söndagar ej skall inräknas i semestern. Ej heller inräknas däri helgdagar, om semestern utgår med mindre antal dagar i följd än sex. Där- emot medräknas sedvanliga fridagar (8 §).

Arbetsgivaren äger bestämma, när under året semestern skall utgå, men enligt en i lagen intagen rekommendation bör semestern såvitt möjligt förläggas till sommartid, om arbetstagaren inte begär annat. Utan arbetstaga- rens medgivande får semestern ej förläggas till tid, då arbetstagaren är arbetsoförmögen på grund av sjukdom, som inträffat innan semestern bör- jat, eller då han av vissa andra härmed likställda orsaker är borta från arbetet (12 § 1 st.). Dessutom gäller en specialregel för sjömän (12 § 3 st.).

Semestern skall utgå i ett sammanhang, såframt inte överenskommelse om annan ordning träffas med arbetstagaren. Från denna regel göres dock ett viktigt undantag. Om semestertiden överstiger 12 dagar äger nämligen arbetsgivaren rätt att utan arbetstagens samtycke förlägga semestern till två skilda perioder, av vilka den ena skall utgöra minst 12 dagar (12 § 2 st.).

Därest arbetstagare enligt avtal med arbetsgivaren äger rätt till längre semester än den lagstadgade, skall övriga bestämmelser i lagen, i de avseen- den ej annat överenskommits, gälla jämväl beträffande den överskjutande delen av semestern (2 § 2 st.).

Lagen den 25 maj 1951 om förlängd semester för vissa arbetstagare med hälsofarligt arbete (nr 304) — den s. k. särskilda semesterlagen — tillför- säkrar arbetstagare, som i sitt arbete utsättes för röntgenstrålning eller strålning från radioaktivt ämne, längre semester än som följer av den all- männa semesterlagen. För varje kalendermånad av kvalifikationsåret, under vilken en arbetstagare å minst 16 dagar utfört arbete, vari han utsatts för dylik strålning, utgår nämligen enligt den särskilda lagen semester med tre dagar (1 § 1 st.). Semestern är alltså i dessa fall dubbelt så lång som den allmänna treveckorssemestern.

I fråga om semester, som utgår med tillämpning av den särskilda seme- sterlagen, gäller i övrigt vad som är föreskrivet i den allmänna semester- lagen. Från denna regel göres dock vissa undantag. Sälunda stadgas bl. a., att vad som i den allmänna semesterlagen är föreskrivet om att semestern må förläggas till två skilda perioder icke skall gälla med mindre arbetar- skyddsstyrelsen så medgivit. Sådant medgivande får lämnas, om samman- hängande semester skulle medföra avsevärd olägenhet för företags drift (3 §).

Tidigare behandling av frågan

1938 års semesterlag

Enligt vår första semesterlag av år 1938 utgick semestern med en dag för varje kalendermånad, varunder arbetstagaren å minst 16 dagar utfört arbete för arbetsgivarens räkning. Söndagar inräknades inte i semestern och den sammanlagda ledigheten utgjorde således två veckor för arbetstagare, som kvalificerat sig till semester för ett helt år. Arbetsgivaren ägde bestämma, när semestern skulle förläggas, men var skyldig att utge hela semestern i ett sammanhang, såvida inte överenskommelse om annan ordning träffades med arbetstagaren. För arbetstagare vid jordbruket jämte därtill hörande binäringar och trädgårdsskötseln samt för hembiträden i lanthushåll gällde dock en specialregel, som gav arbetsgivaren rätt att även utan samtycke av arbetstagaren uppdelade semestern i två eller flera perioder.

1945 års semesterlag i dess ursprungliga lydelse

1938 års lag avlöstes av 1945 års semesterlag. I dess ursprungliga lydelse reglerades frågorna om semesterns längd och förläggning på samma sätt som i den äldre lagen; dock var det nyss omnämnda undantaget för jordbruksarbetare m. fl. från regeln om semesterns förläggning i ett sammanhang begränsat till att endast gälla semestertid utöver sex dagar. Vidare stadgades, att semestern borde, om inte arbetstagaren annat begärde, såvitt möjligt förläggas till sommartid.

1946 års ändringar i semesterlagstiftningen

Vid 1946 års riksdag genomfördes en differentiering av den lagstadgade semesterns längd. Den allmänna semesterlagen ändrades härvid på så sätt, att semestern förlängdes till tre veckor om året för arbetstagare under 18 år. Samtidigt tillerkändes arbetsgivaren rätt att uppdelade semestern för dessa arbetstagare i två perioder, av vilka den ena skulle omfatta minst 12 dagar. Vidare tillförsäkrades genom särskild lag den 29 juni 1946 (nr 337) arbetstagare med särskilt pressande eller hälsofarligt arbete förlängd semester, som för vissa grupper bestämdes till tre veckor och för andra gupper sex veckor. För dessa arbetstagargrupper fick arbetsgivaren icke ensidigt uppdelade semestern, men arbetarskyddsstyrelsen kunde — om sammanhängande semester skulle medföra avsevärda olägenheter för företags drift — medgiva att semestern förlades till två skilda perioder, av vilka den ena skulle utgöra minst 12 dagar.

1951 års lagstiftning om allmän treveckorssemester

Hithörande bestämmelser i semesterlagstiftningen fick sin nuvarande utformning i samband med att den allmänna treveckorssemestern genomfördes vid 1951 års riksdag.

Till grund för 1951 års semesterlagstiftning låg ett av *arbetstidsutredningen* avgivet betänkande rörande tre veckors semester (SOU 1950: 32). Utredningen upptog till undersökning i huvudsak tre alternativ till utformning av semestern. Alternativen hade följande innebörd.

Alternativ I: Semestern utgår i ett sammanhang och bör om möjligt förläggas till sommaren. Delning av semestertiden skall kunna ske efter överenskommelse mellan arbetsgivaren och arbetstagaren. Utan att dylik överenskommelse föreligger skall delning av semestern kunna ske efter medgivande av arbetarskyddsstyrelsen, då sammanhängande semester skulle medföra avsevärd olägenhet för företagets drift. Dock skall semestertiden i detta fall icke kunna uppdelas i mer än två perioder, av vilka den ena skall utgöra minst två veckor.

Alternativ II: Semestern bör om möjligt förläggas till sommaren. Delning av semestertiden skall kunna ske efter överenskommelse mellan arbetsgivaren och arbetstagaren. Om dylik överenskommelse icke kan träffas, skall arbetsgivaren kunna uppdelas semestertiden i två perioder, varav en skall utgöra minst två veckor.

Alternativ III: Detta alternativ skiljer sig från alternativ II såtillvida, att arbetsgivaren — om överenskommelse icke kan träffas med arbetstagaren — skall kunna uppdelas semestertiden i två eller flera perioder, varav en skall omfatta minst två veckor. Den återstående semestertiden skall alltså kunna utgivas i form av enstaka ledighetsdagar.

Över de alternativa förslagen hörde arbetstidsutredningen ett stort antal organisationer. Vidare verkställdes särskild undersökning angående berörda arbetstagargruppers semestervanor och semesterönskemål. I de yttrandena, som avgavs till utredningen, var man ense om att statlig myndighet ej borde tillerkännas rätt att förordna om delning av semestern. Med denna reservation förordade de till Landsorganisationen anslutna fackförbunden i allmänhet alternativ I. De till Tjänstemännens centralorganisation anslutna organisationerna tillstyrkte däremot i regel alternativ II under det att arbetsgivarnas organisationer i allmänhet anslöt sig till alternativ III.

För egen del förordade utredningen alternativ II såsom den i varje fall för det dåvarande lämpligaste utformningen av en till tre veckor förlängd semester. I samband härmed framhöll utredningen, att arbetsgivaren icke mot arbetstagarnas vilja borde uppdelas semestrarna annat än då verkliga skäl förelåge därtill. Utredningen förutsatte att arbetsgivaren överlade med de anställdas organisation, även om avgörandet dock tillkomme arbetsgivaren. Förelåge skäl till delning av semestern, borde arbetsgivaren ha full frihet att förlägga den tredje semesterveckan till annan del av året än sommaren. Skedde en delning av semestern, innebure detta nämligen i regel att möjligheter icke funnes att förlägga hela semestern till sommaren. Att helt förlägga en i två perioder delad semester till sommaren torde nämligen icke annat än i undantagsfall vara en praktiskt framkomlig väg.

Emellertid föreslog utredningen en särbestämmelse för vuxna arbetstagare inom jordbruket med binärningar och trädgårdsskötseln samt för vuxna hembiträden i lanthushåll. Till dessa arbetstagare skulle arbetsgivaren inte vara skyldig att utge längre sammanhängande semester än nio dagar; återstående semesterdagar skulle av arbetsgivaren kunna fördelas på sätt han funne lämpligt.

Över arbetstidsutredningens förslag inhämtades år 1950 yttranden från ett stort antal myndigheter och sammanslutningar. Det visade sig härvid, att meningarna var starkt delade om hur lagstiftningen borde utformas i fråga om semesterns förläggning.

Av arbetsmarknadens huvudorganisationer ansåg *Landsorganisationen* alternativ I vara att föredraga framför de båda övriga alternativen. *Landsorganisationen* förklarade sig emellertid ej kunna helt tillstyrka alternativ I utan förordade en förläggningsregel av innebörd att semestern å tid som bestämdes av arbetsgivaren skulle utgå i ett sammanhang, såframt överenskommelse om delning icke träffades med arbetstagaren.

Tjänstemännens centralorganisation fann den av arbetstidsutredningen förordade ordningen vara den lösning, som vore mest ägnad att tillgodose såväl rekreations- som produktionstekniska synpunkter. Härvid förutsattes, att för sådana områden, där en uppdelning av semestern på två perioder ur löntagarnas synpunkt skulle innebära avsevärda olägenheter, förhandlingar om sammanhängande semester komme att upptagas.

Svenska arbetsgivareföreningen yttrade, att de ur näringslivets synpunkt beklagliga konsekvenserna av en semesterökning skulle kunna väsentligt mildras, om arbetsgivaren finge rätt att förlägga semesterdagarna på sätt han funne lämpligast, d. v. s. enligt utredningens alternativ III.

Även beträffande den av arbetstidsutredningen föreslagna undantagsregeln för arbetstagare vid jordbruket med binärningar och trädgårdsskötseln samt för hembiträden i lanthushåll var meningarna delade i remissyttrandena. Här må endast nämnas, att *Svenska lantarbetsgivareföreningen* föreslog följande fördelning av semestern för ifrågavarande arbetstagargrupper, nämligen 6 dagars sammanhängande sommarsemester, 6 dagars sammanhängande vintersemester och 6 dagars semester efter arbetsgivarens bestämmande antingen som sammanhängande ledighet eller som enstaka semesterdagar, medan *Svenska lantarbetareförbundet* kraftigt underströk, att samma bestämmelser, som komme att införas för arbetstagare i allmänhet, också borde gälla för hithörande grupper av arbetstagare.

Förslag till lagstiftning om allmän treveckorssemester framlades genom *propositionen nr 72 till 1951 års riksdag*.

I fråga om semesterns förläggning framhöll departementschefen vid ärendets behandling i statsrådet, att man inte borde alltför mycket understryka olikheten mellan de tre alternativ, som diskuterats av utredningen. Departementschefen fortsatte.

Av utredningen i ärendet framgår, att parternas intressen i fråga om en eventuell delning av semestern i många fall kunna antagas överensstämma. Från arbetsgivarsidan har sålunda framhållits, att semestern ofta skulle komma att utgå i ett sammanhang, även om arbetsgivarna erhöle rätt att förordna om delning. Omvänt ha från arbetstagarhåll uttalats vissa sympatier för delad semester; och arbetarnas organisationer ha genomgående förklarat sig villiga att genom överenskommelse medverka till delning av semestern, då så kunde visa sig nödvändigt med hänsyn till förhållandena inom yrket. Goda förutsättningar böra alltså föreligga för att parterna i betydande utsträckning skulle kunna i samförstånd lösa frågan hur semestern lämpligen bör utgå.

Lagbestämmelser måste emellertid finnas för det fall, att uppgörelse icke träffas mellan parterna. Härvidlag torde till en början icke kunna förnekas, att reformens värde ur rekreationssynpunkt minskas om den nya semesterveckan splittras upp på enstaka ledighetsdagar. En dylik uppdelning av den tredje semesterveckan synes dessutom endast undantagsvis vara absolut nödvändig. I de fall, då ett verkligt behov därav föreligger, torde en överenskommelse härom kunna komma till stånd. Alternativ III torde därför ej böra lagfästas. Vad angår alternativ I torde kunna sägas, att en semester om tre veckor om året i de flesta fallen bör skänka den enskilde arbetstagar- en det största måttet av rekreation, om den utgår i ett sammanhang. Å andra sidan kan man icke bortse från, att vissa delar av näringslivet ha ett sakligt grundat intresse av att kunna förlägga den nytillkommande semesterveckan till en särskild period. Att helt låta till att detta intresse skall bli tillgodosett genom frivilliga överenskommelser torde icke låta sig göra. Ej heller synes det — när fråga är om allmän treveckorssemester — lämpligt att tilldela någon statlig myndighet rätt att förordna om delning av semestern i de fall detta skulle visa sig behövt. Till detta kommer, att det stora flertalet arbetstagare i vårt land av naturliga skäl önskar få sin semester förlagd till sommaren, vilket ju rekommenderas i lagen. Redan nu äro kommunikationsmedlen och olika slag av semesteranordningar hårt belastade under denna tid på året, och ett val av alternativ I skulle onekligen vara ägnat att allvarligt skärpa överbelastningen. Icke minst ur arbetstagarnas egen synpunkt skulle en sådan konsekvens av semesterförlängningen vara olycklig. Såsom utredningen framhållit, bör man därför i början gå fram med försiktighet, så att semesterreformen, som motses med så stora förväntningar, icke blir en besvikelse genom att möjligheterna till miljöombyte och friluftsliv sommartid försämras. Även en annan omständighet bör beaktas i detta sammanhang. Om arbetstagarna finge ovillkorlig rätt att utfå hela treveckorssemestern i ett sammanhang, kan det befaras, att arbetsgivarna i viss utsträckning såge sig nödsakade att förlägga semestern till annan tid än sommaren. Arbetstagarna skulle i så fall icke få någon del av sin semester under den för dem gynnsammaste tiden på året. En sådan lösning skulle i regel innebära större nackdel för de anställda än om de finge två veckors sommarsemester och en veckas semester å annan tid på året.

Departementschefen fann med hänsyn till det anförda, att alternativ II åtminstone för det dåvarande innebure den lämpligaste utformningen av treveckorssemestern. Härvid förutsatte han, att arbetsmarknadens parter förhandlingsvägen toge upp frågan om semesterns förläggning i syfte att

uppnå överensstämmelse om den ordning, som i varje särskilt fall så långt det vore möjligt tillgodosåge såväl arbetsgivarnas som arbetstagarnas berättigade intressen.

Beträffande behovet av undantagsbestämmelser för jordbruksarbetare m. fl. yttrade departementschefen.

Enligt min mening måste det föreligga mycket starka skäl, om jordbruksarbetarna även i fortsättningen skola bli föremål för undantagsbestämmelser i fråga om semesterns delning. Av utredningen i ärendet har jag bibragt den uppfattningen, att några mera avsevärda svårigheter numera i allmänhet icke föreligga att låta jordbrukets och trädgårdsodlingens anställda utfå två veckors sammanhängande semester. Härtill kommer, att en sämre ställning i semesterhänseende för de anställda inom dessa näringsgrenar i längden måste påverka nyrekryteringen i ofördelaktig riktning och därmed också bidra till en ytterligare utflyttning från landsbygden. Det bör därför ligga i jordbrukets och trädgårdsodlingens eget intresse att icke bereda sina anställda sämre semesterförmåner än andra näringsgrenar. Av nu anförda skäl förordar jag, att särbestämmelserna för arbetstagare inom jordbruk med binärningar och trädgårdsskötsel samt för hembiträden i lanthushåll helt slopas och att dessa grupper av arbetstagare således i fortsättningen utfå sin semester enligt samma regler som föreslagits för övriga arbetstagare.

I anledning av propositionen väcktes i riksdagens kamrar ett antal *motioner* (I: 337, 365, 368 och II: 447, 473, 474) av vilka somliga gick ut på att arbetsgivaren borde få rätt att utan arbetstagarens samtycke förlägga den nytillkomna semesterveckan till enstaka dagar medan andra gick ut på att hela semestern borde utges i ett sammanhang, såframt överenskommelse om annan ordning ej träffades mellan parterna.

Andra lagutskottet, som behandlade propositionen och motionerna, anslöt sig i sitt utlåtande, nr 28, till den förläggningsregel, som förordats i propositionen.

Utskottsutlåtandet godkändes av *riksdagen*.

Frågans behandling i riksdagen efter år 1951

Vid 1953 års riksdag yrkades i två *motioner* (I: 189 och II: 230), att semesterlagens regel om rätt för arbetsgivare att uppdelade semester, som överstege 12 dagar, måtte upphävas.

Andra lagutskottet, som behandlade motionerna, inhämtade remissyttrandet från Landsorganisationen, Svenska arbetsgivareföreningen och Tjänstemännens centralorganisation. Organisationerna anslöt sig i sina yttranden till de uppfattningar de tidigare hävdade i sina remissyttranden över arbetstidsutredningens betänkande rörande tre veckors semester. Utskottets majoritet avstyrkte motionerna under det att en minoritet inom utskottet hemställde om bifall till dem (utlåtande nr 20). *Riksdagen* godkände utskottsmajoritetens förslag.

Vid 1954 års riksdag togs frågan om semesterns förläggning ånyo upp i två *motioner* (I: 13 och II: 16), vari framställdes yrkanden av samma innebörd som i de vid 1953 års riksdag väckta motionerna.

Andra lagutskottet, som behandlade motionerna i sitt utlåtande nr 44, anförde häri bl. a.

Treveckorssemestern har i full utsträckning utgått endast från och med förra året. Erfarenheterna av bestämmelsernas tillämpning är därför ännu tämligen begränsade. Utvecklingen torde dock ha bekräftat antagandet, att parterna i stor utsträckning skulle genom överenskommelser lösa frågan om hur semestern lämpligen bör förläggas. Överenskommelserna torde vidare till den alldeles övervägande delen ha inneburit, att semestern skall utgå sammanhängande. En lösning måste dock finnas i lagen för sådana fall, där överenskommelse icke uppnås om hur semestern skall uttagas. Huruvida den nuvarande bestämmelsen därom bör ändras kan enligt utskottets mening tillförlitligen bedömas först efter något längre tids erfarenhet av utvecklingen på området.

Utskottet hemställde, att motionerna icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Utskottet var emellertid icke heller denna gång enhälligt. I en vid utlåtandet fogad *reservation* hemställdes nämligen, att riksdagen måtte antaga ett i reservationen upptaget lagförslag, genom vilket ur 12 § andra stycket semesterlagen uteslötes stadgandet att, om semestertiden överstege tolv dagar, semestern finge förläggas till två skilda perioder.

Första kammaren biföll utskottets hemställan och *andra kammaren* biföll reservationen. Den i motionerna väckta frågan hade därmed fallit såvitt gällde 1954 års riksdag.

Även vid 1955 års riksdag väcktes *motioner* (I: 1 samt II: 6 och 10) med samma yrkanden, som upptagits i de år 1953 och 1954 väckta motionerna.

Innan andra lagutskottet utlät sig rörande motionerna inhämtade utskottet ånyo yttranden från Landsorganisationen, Tjänstemännens centralorganisation och Svenska arbetsgivareföreningen.

Landsorganisationen hänvisade till sina yttranden 1950 och 1953 samt tillade, att erfarenheterna från tiden efter sistnämnda yttrande inte gäve landsorganisationen anledning att frånfalla sin tidigare intagna ståndpunkt, varför landsorganisationen tillstyrkte motionerna.

Tjänstemännens centralorganisation förklarade att dittills gjorda erfarenheter icke gäve organisationen anledning att frånträda den uppfattning, som organisationen framfört i sina yttranden 1950 och 1953.

Svenska arbetsgivareföreningen avstyrkte den av motionärerna föreslagna ändringen. I sitt yttrande framhöll föreningen bl. a. att arbetsgivarna i mycket ringa utsträckning begagnat sig av möjligheten att uppdelade semestern samt att uppdelning av semestern praktiskt taget endast ägde rum, då

produktionstekniska skäl gjorde en sådan uppdelning naturlig. För att visa detta återopade föreningen en på hösten 1954 gjord undersökning rörande semesterns förläggning 1953 och 1954. För denna undersökning redogöres närmare i det följande.

I utlåtande nr 25 i anledning av motionerna erinrade *andra lagutskottet* om att utskottet i sitt utlåtande över de vid 1954 års riksdag väckta motionerna i ämnet framhållit, att erfarenheterna av bestämmelsernas tillämpning då ännu vore tämligen begränsade, men att utvecklingen dock torde ha bekräftat antagandet, att parterna i stor utsträckning skulle genom överenskommelser lösa frågan om hur semestern lämpligen borde förläggas, samt att överenskommelserna till den alldeles övervägande delen torde ha inneburit, att semestern skulle utgå i ett sammanhang. Utskottet tillade, att den mening för vilken utskottet sålunda givit uttryck i väsentliga delar bekräftades av resultatet av de undersökningar som Svenska arbetsgivareföreningen under hösten 1954 verkställt beträffande förläggningen av semesterna under 1953 och 1954. Av utredningen framginge emellertid också, att semestern i ett betydande antal fall uppdelats på grund av arbetsgivarens ensidiga bestämmande.

Utskottet anförde vidare bl. a.

Såsom utskottet i föl uttalade erfordras för ett tillförlitligt bedömande av frågan om den nuvarande bestämmelsen om delning av semestern bör ändras någon tids erfarenhet av utvecklingen på området. Enligt utskottets mening har nu sådan tid förflutit, att spörsmålet bör upptagas till omprövning med ledning av de erfarenheter som samlats främst bland arbetsmarknadens partsorganisationer.

Ett viktigt spörsmål blir här, om erfarenheterna ger vid handen eller om det eljest kan befaras, att ett tillmötesgående av kravet på en odelad semester kan väntas leda till att semestern i ökad utsträckning förläggas till annan tid än sommaren. En sådan konsekvens vore enligt utskottets mening för de berörda arbetstagarna en större nackdel än om de finge två veckors sommarsemester och en veckas vintersemester. En annan fråga som måste lösas är, om en rätt för arbetstagaren att påfordra odelad semester bör gälla även i de fall då semestertiden överstiger tre veckor. Vid ett avgörande av frågan i den av motionärerna önskade riktningen bör också närmare uppmärksammas i vilken utsträckning man kan räkna med att överenskommelser om en uppdelning av semestern, där detta är betingat av produktionstekniska intressen, kan väntas bli genomförd under medverkan av arbetstagarorganisationerna. I motionen II: 10 förutsättes i detta hänseende, att organisationerna skall medverka till att överenskommelser om uppdelning kommer till stånd i de fall då verkligt behov därav föreligger. Arbetsgivareföreningen har å sin sida framhållit, att förhandlingarna om delning av semestern i ett mycket stort antal fall icke skulle komma att föras med arbetstagarorganisationerna utan måste ske direkt med enskilda arbetstagare.

Med hänsyn till bl. a. de icke närmare utredda frågeställningar utskottet sålunda angivit förklarade utskottet sig icke vara berett att taga ställning till frågan om ett genomförande av den i motionerna yrkade ändringen.

Utskottet förordade emellertid, att en utredning av hithörande spörsmål komme till stånd.

Vid utskottets utlåtande fanns fogad en *reservation*, som i sak gick ut på bifall till de i motionerna framställda yrkandena.

Riksdagen biföll utskottsmajoritetens hemställan och avlät därefter den inledningsvis omnämnda skrivelsen till Kungl. Maj:t.

Svenska arbetsgivareföreningens undersökning angående semesterns förläggning åren 1953 och 1954

Såsom tidigare omnämnts återopade Svenska arbetsgivareföreningen i sitt till andra lagutskottet år 1955 avgivna yttrande en på hösten 1954 gjord undersökning rörande semesterns förläggning 1953 och 1954.

Ifrågavarande undersökning grundar sig på uppgifter, som arbetsgivareföreningen inhämtat från 27 till föreningen anslutna förbund. Uppgifterna har insamlats från företag inom förbunden med mer än 25 arbetare. För uppgifternas införskaffande har 25 av förbunden begagnat ett enhetligt formulär, under det att de återstående, Sveriges textilindustriförbund och Sveriges konfektionsindustriförbund, i annan ordning inhämtat uppgifter från till dem anslutna företag. Samtliga uppgifter har underkastats statistisk bearbetning hos arbetsgivareföreningen.

Vad angår de förbund, vilka begagnat enhetligt formulär vid uppgiftsinsamlingen, har uppgifter lämnats från 1 588 arbetsplatser med 72 059 tjänstemän och 263 320 arbetare motsvarande 57 respektive 60,7 procent av samtliga till ifrågavarande förbund redovisade tjänstemän och arbetare. Undersökningen utvisar följande resultat i fråga om förläggningen av arbetstagarnas semester vid olika arbetsplatser.

Tjänstemän

Semestern har utgått i ett sammanhang till	År 1953				År 1954			
	Arbetsplatser		Tjänstemän		Arbetsplatser		Tjänstemän	
	Antal	%	Antal	%	Antal	%	Antal	%
alla	393	24,8	12 613	17,5	412	25,9	13 819	19,2
flertalet	589	37,1	42 762	59,4	606	38,2	43 742	60,7
ett mindretal ..	248	15,6	10 254	14,2	260	16,4	9 757	13,5
ingen	321	20,2	5 831	8,1	280	17,6	4 333	6,0
Uppgift saknas	37	2,3	599	0,8	30	1,9	408	0,6
Totalt	1 588	100,0	72 059	100,0	1 588	100,0	72 059	100,0

Arbetare

Semestern har utgått i ett sammanhang till	År 1953				År 1954			
	Arbetsplatser		Arbetare		Arbetsplatser		Arbetare	
	Antal	%	Antal	%	Antal	%	Antal	%
alla	515	32,4	87 284	33,1	556	35,0	93 250	35,4
flertalet	491	30,9	116 225	44,1	517	32,5	119 147	45,3
ett mindretal ..	177	11,2	24 114	9,2	176	11,1	23 701	9,0
ingen	380	23,9	34 275	13,0	322	20,3	26 599	10,1
Uppgift saknas	25	1,6	1 422	0,6	17	1,1	623	0,2
Totalt	1 588	100,0	263 320	100,0	1 588	100,0	263 320	100,0
Därav samtidig semester för huvudparten av arbetare i samband med driftstopp	631	39,7	140 509	53,4	620	39,0	150 959	57,3

Frågan i vad mån arbetsgivarnas, arbetstagarnas eller bådadernas önskemål varit bestämmande för semestrarnas uppdelning belyses genom den medelst enhetligt frågeformulär utförda undersökningen på sätt framgår av följande tabeller.

Tjänstemän

Semestern har uppdelats i enlighet med	År 1953				År 1954			
	Arbetsplatser		Tjänstemän		Arbetsplatser		Tjänstemän	
	Antal	%	Antal	%	Antal	%	Antal	%
arbetsgivarens bestämmande..	170	14,2	6 602	11,1	156	13,3	5 671	9,7
tjänstemännens önskemål	292	24,4	17 241	29,0	302	25,7	17 476	30,0
båda dessa faktorer	647	54,2	30 702	51,7	646	54,9	30 636	52,6
Uppgift saknas	86	7,2	4 901	8,2	72	6,1	4 457	7,7
Totalt	1 195	100,0	59 446	100,0	1 176	100,0	58 240	100,0

Arbetare

Semestern har uppdelats i enlighet med	År 1953				År 1954			
	Arbetsplatser		Arbetare		Arbetsplatser		Arbetare	
	Antal	%	Antal	%	Antal	%	Antal	%
arbetsgivarens bestämmande..	355	33,1	50 901	28,9	334	32,4	48 054	28,3
arbetarnas önskemål	144	13,4	22 734	12,9	147	14,2	22 675	13,3
båda dessa faktorer	496	46,2	94 186	53,5	481	46,6	91 406	53,7
Uppgift saknas.	78	7,3	8 215	4,7	70	6,8	7 935	4,7
Totalt	1 073	100,0	176 036	100,0	1 032	100,0	170 070	100,0

Vid textil- och konfektionsindustriförbundens undersökning, vilken såsom nyss anförts verkstälts utan användande av det av övriga förbund begagnade formuläret, har uppgifter insamlats från 291 företag med 53 747 arbetare motsvarande 66,7 procent av samtliga till förbunden redovisade arbetare. Beträffande förläggningen av *arbetarnas semester* gav undersökningen följande resultat.

	År 1953			År 1954		
	Arbetsplatser	Arbetare		Arbetsplatser	Arbetare	
		antal	%		antal	%
<i>Konfektionsindustriförbundet</i>						
Semestern har utgått i ett sammanhang till						
alla	128	16 723	94,7	129	17 456	98,5
ingen	6	940	5,3	5	266	1,5
Totalt	134	17 663	100,0	134	17 722	100,0
<i>Textilindustriförbundet</i>						
Semestern har utgått i ett sammanhang till						
alla	137	31 228	86,8	154	35 899	99,6
ingen	20	4 763	13,2	3	126	0,4
Totalt	157	35 991	100,0	157	36 025	100,0

Enligt uppgift i arbetsgivareföreningens redogörelse för undersökningen överensstämmer *tjänstemännens* semesterförhållanden inom textil- och konfektionsindustrierna i allt väsentligt med arbetarnas.

Departementspromemorian

I promemorian uttalas att det, vid övervägande av hur erforderligt material lämpligen borde införskaffas för att i enlighet med riksdagens begäran belysa ifrågakvarande spörsmål, befunnits mest ändamålsenligt att som en första åtgärd söka bedöma frågan från mera allmänna utgångspunkter samt att därefter höra arbetsmarknadens organisationer ävensom andra berörda sammanslutningar och myndigheter över det resultat som härvid framkomme.

Vad först angår den allmänna treveckorssemestern framhålls i promemorian, att tre veckors ledighet från arbetet av lagstiftaren ansetts vara ett minimum för att en helårsanställd arbetstagare skulle kunna erhålla tillräcklig vila och återvinna sina krafter. Både ur den enskildes och ur samhällets synpunkt vore det givetvis av intresse, att semestern förlades så, att den enskilde kunde dra största möjliga nytta av densamma. Härigenom vunnes den säkraste garantin för att lagstiftningens syfte bleve tillgodosett: att skapa fysiskt och psykiskt bättre utrustade människor, som

kände trivsel med sina levnadsförhållanden och kunde prestera ett både kvantitativt och kvalitativt så fullvärdigt arbete som möjligt.

Härefter anföres.

Det är ett känt förhållande, att de allra flesta arbetstagarna i vårt land önskar erhålla semester på sommaren. Med hänsyn till klimatet i landet är detta önskemål helt naturligt. För stora grupper av arbetstagare framstår det därjämte som ett önskemål att semestern utgår i en följd. Inte heller denna inställning är svår att förstå. Det jäkt, som präglar modernt arbetsliv, gör att de flesta arbetstagarna är mer eller mindre utkörda när semester-tiden är inne. Om semestern splittras upp i perioder, hinner de inte få den avkoppling och vila som behövs innan de återgår till arbetet. Åtskilliga arbetstagare önskar begagna semestern för att bereda sig miljöombyte men deras möjligheter härtill blir i väsentlig mån beskurna om semestern uppdelas i perioder. Härvid är inte minst de ekonomiska faktorerna av betydelse. Vid kort semester blir resorna oproportionerligt dyra i förhållande till den tid man kan vara borta och många har helt enkelt inte råd att resa på semester mer än en gång om året. En annan omständighet, som är värd att beakta, är att en splittrad semester ofta medför olägenheter för arbetstaga-rens familj. Särskilt för husmodern, som vanligen får ett betydande merarbete både i samband med anträdandet av en semesterresa och i samband med hemfärden, är det av stort värde att hela semestertiden kan utnyttjas i ett sammanhang. Till vad som nu anförts kan fogas ett ofta framfört argument av mera principiell innebörd, nämligen att semesterrätten är att betrakta som en intjänad löneförmån, som inte utan starka skäl bör undandragas arbetstagarens egen disposition.

Emellertid framhålles i promemorian, att det inom en del näringsgrenar vore svårt, i vissa fall rent av omöjligt att tillgodose önskemål från arbetstagar-nas sida om odelad semester, i varje fall om semestern skulle utgå på sommaren. Den nuvarande lagstiftningen utginge från, att den intressemot-sättning, som här kunde föreligga mellan arbetsgivare och arbetstagare, i stor utsträckning borde kunna överbyggas genom förhandlingar. Det för-tjänade i detta sammanhang framhållas, att arbetsgivarnas organisationer under förarbetena till lagstiftningen om treveckorssemester understrukt, att arbetsgivarna vore beredda att i största möjliga utsträckning tillmötesgå arbetstagar-nas önskemål om sammanhängande semester. Samtidigt hade arbetstagar-nas organisationer förklarat sig villiga att medverka till delning av semestern, då det vore nödvändigt med hänsyn till förhållandena inom yrket. Av det siffermaterial, som Svenska arbetsgivareföreningen framlagt i sitt yttrande till andra lagutskottet år 1955, framginge också, att parterna på arbetsmarknaden i stor utsträckning lyckats uppnå enighet om hur semestern lämpligen borde förläggas. Anledning saknades att antaga annat än att organisationerna å ömse sidor även i fortsättningen komme att göra sitt bästa för att i samförstånd lösa denna fråga.

Fall måste emellertid inträffa, då enighet inte kunde uppnås mellan par-terna. Situationen vore väl då vanligen den, att parterna hade olika upp-fattningar beträffande frågan, huruvida det av produktionstekniska eller

företagsekonomiska skäl förelåge ett verkligt behov av att dela semestern. Den nuvarande lagstiftningen tillerkände arbetsgivaren det största inflytandet i dessa fall; han ägde ensam bestämma inte blott att semestern skulle uppdelas utan också till vilken tid på året de olika semesterperioderna skulle förläggas. Arbetstagarens inflytande inskränkte sig till att han ägde motsätta sig att semestern uppdelades i flera perioder än två, den ena omfattande minst 12 dagar.

Vidare anföres.

Det är att märka, att dessa regler tillskapades i samband med att treveckorssemestern infördes i vårt land, alltså vid en tidpunkt då verkningarna av den förlängda semestern ännu inte kunde med full säkerhet överblickas. Visserligen förelåg i stort sett enighet om att det i och för sig var önskvärt att utsträcka den lagfästa semestern från två till tre veckor om året, men från skilda håll — särskilt från näringslivets företrädare — hävdades, att reformen t. v. borde ställas på framtiden med hänsyn till de negativa verkningar på produktionen, som en allmän treveckorssemester skulle komma att medföra i det då rådande tidsläget. Då reformen trots dessa invändningar ansågs böra genomföras, är det naturligt, att statsmakterna var angelägna om att ge den en sådan utformning, att minsta möjliga rubbningar uppstod för näringslivet utan att likväl syftet med reformen äventyrades. Mot denna bakgrund bör man se den lagregel, som nu är föremål för diskussion och som ger arbetsgivaren rätt att utan samtycke av arbetstagaren dela hans semester i två perioder.

Under den tid som gått sedan reformen genomfördes hade näringslivet hunnit anpassa sig efter treveckorssemestern, och de svårigheter, som inom vissa verksamhetsgrenar kunde ha funnits under övergångstiden, torde nu vara övervunna. Med hänsyn härtill syntes tiden vara inne att återgå till de principer, som under tvåveckorssemesterns tid gällde rörande semesterns förläggning. Det innebure att — i fall då överenskommelse inte kunde komma till stånd mellan parterna — bestämmanderätten fördelades mellan dem på så sätt, att arbetsgivaren avgjorde när semestern skulle utgå men att arbetstagarens samtycke erfordrades för en uppdelning av semestern. Det förutsattes härvid, att lagens rekommendation till arbetsgivaren att såvitt möjligt förlägga semestern till sommartid bibehölles. Likaså förutsattes, att de speciella inskränkningar i arbetsgivarens rätt att bestämma tiden för semestern för arbetstagare, som vore borta från arbetet av privilegierad anledning, och beträffande sjömän, skulle gälla även i fortsättningen.

Efter dessa allmänna överväganden föreslås i promemorian, att 12 § 2 st. 2 p. semesterlagen — vilket stadgande ger arbetsgivaren rätt att, då semestern överstiger 12 dagar, utan samtycke av arbetstagaren förlägga semestern till två skilda perioder, den ena omfattande minst 12 dagar — skall upphöra att gälla.

Beträffande det fall att arbetstagaren enligt avtal har rätt
2 — *Bihang till riksdagens protokoll 1956. 1 saml. Nr 136*

till längre semester än den lagstadgade anföres i promemorian.

Semesterlagen utgör naturligtvis inte hinder för överenskommelser, som för arbetstagaren innebär bättre semesterförmåner än de lagstadgade. När dylika avtal träffas torde parterna ofta ej direkt överenskomma om annat än semesterns längd, t. ex. att semestern skall vara 4 veckor, en månad osv. om året. Däremot är det nog ej så vanligt, att parterna uttryckligen överenskommer vad som beträffande den del av semestern som överskjuter lagens mått skall gälla i fråga om semesterns förläggning, semesterersättning etc. För att undvika tvistigheter härom har i lagens 2 § 2 st. upptagits en regel, vars innebörd är, att — därest avtal träffats om att arbetstagaren skall erhålla längre semester än som utgår enligt semesterlagen — lagens bestämmelser, i de avseenden annat ej överenskommits, skall vara normgivande beträffande semestern i dess helhet. Stadgandet härom har karaktär av en presumptionsregel, som lägger bevisbördan rörande semesteravtalets innehåll på den av parterna som påstår att avtalet avviker från semesterlagens regler. Kan han inte visa att annat avtalats äger alltså vad som i lagen finnes stadgat bl. a. om semesterns förläggning tillämpning på hela den förlängda semestern. Tillräckliga skäl synes ej föreligga för att göra ändring i denna regel, som gällt alltsedan den nuvarande semesterlagens tillkomst år 1945.

Som en konsekvens av den ändring i allmänna semesterlagen, som föreslagits i promemorian, förordas, att 3 § s ä r s k i l d a s e m e s t e r l a g e n ändras på så sätt, att den ena av de två perioder, i vilka semestern efter tillstånd av arbetarskyddsstyrelsen kan uppdelas, kommer att omfatta minst 18 dagar.

Remissyttrandena

Över departementspromemorian har, efter remiss, yttranden avgivits av statskontoret, kommerskollegium, socialstyrelsen, medicinalstyrelsen, lantbruksstyrelsen, arbetsmarknadsstyrelsen, arbetarskyddsstyrelsen, generalpoststyrelsen, järnvägsstyrelsen, telestyrelsen, domänstyrelsen, väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, vattenfallsstyrelsen, byggnadsstyrelsen, statens avtalsnämnd, Svenska landstingsförbundet (styrelsen), Svenska landskommunernas förbund (styrelsen), Svenska arbetsgivareföreningen, Sveriges allmänna exportförening, Svenska lantarbetsgivareföreningen, Sveriges lantbruksförbund, Riksförbundet landsbygdens folk, Svenska trädgårdsarbetsgivareföreningen, Bankernas förhandlingsorganisation, Försäkringsbolagens förhandlingsorganisation, Handelns arbetsgivareorganisation, Sveriges köpmannaförbund, Kooperativa förbundet (styrelsen), Sveriges centrala restaurangaktiebolag, Fastigheternas förhandlingsorganisation, Svenska järnvägarnas arbetsgivareförening, Svenska lasttrafikbilägareförbundet, Svenska lokaltrafikföreningen, Sveriges hantverks- och småindustriorganisation, Svensk industriförening, Sveriges redareförening, Sveriges segelfartygsförening, Kanalflottans rederiförening, Landsorganisationen i Sverige, Tjänste-

männens centralorganisation och Sveriges arbetsgivareförening för hotell och restauranter.

Vid sitt yttrande har kommerskollegium fogat utlåtanden från Stockholms handelskammare, handelskammaren i Göteborg, Skånes handelskammare och handelskammaren i Gävle. Svenska arbetsgivareföreningen har bifogat yttranden från Svenska arbetsgivareföreningens allmänna grupp, Biltrafikens arbetsgivareförbund och Pappersmasseförbundet. Sveriges hantverks- och småindustriorganisation har bilagt yttranden från Sveriges bageriidkareförening, Bilverkstädernas riksförbund, Sveriges konditorförening och Målaremästarnas riksförening i Sverige.

Förslaget att upphäva det stadgande i semesterlagen, som ger arbetsgivaren rätt att utan arbetstagarens samtycke uppdelade n l a g s t a d g a d e tre veckorssemestern i två perioder, har tillstyrkts eller i huvudsak lämnats utan erinran av *socialstyrelsen*, *medicinalstyrelsen*, *arbetarskyddsstyrelsen* (majoriteten), *arbetsmarknadsstyrelsen* (majoriteten), *byggnadsstyrelsen*, *domänstyrelsen*, *Svenska landstingsförbundet* och *Landsorganisationen i Sverige*. Även *Svenska lokaltrafikföreningen* har, ehuru med vissa reservationer, godtagit förslaget.

Tjänstemännens centralorganisation har inte tagit direkt ståndpunkt till frågan.

Samtliga övriga remissyttranden går i a v s t y r k a n d e riktning.

I en del yttranden uttalas kritik mot att frågan om semesterns uppdelning i promemorian bedömts enbart ur allmänna synpunkter. Så är fallet i de yttranden, som avgivits av *kommerskollegium*, *Svenska arbetsgivareföreningen*, *Fastigheternas förhandlingsorganisation*, *Sveriges redareförening* och *Kanalflottans rederiförening*. Som exempel på vad som anförts härutinnan må nämnas följande uttalande av Sveriges redareförening.

Föreningen anser det beklagligt, att utredningen lagts upp på sätt som skett och att icke den allsidiga utredning, som av riksdagen begärts, blivit fullföljd. Den föreliggande promemorian är ensidig och redogör sålunda icke för näringslivets och arbetsgivarnas synpunkter. Det säges visserligen, att det ansetts ändamålsenligt och tidsbesparande att såsom en första åtgärd bedöma saken från mera allmänna synpunkter och därefter höra intresserade parter, men som saken nu lagts upp har den ena parten redan från början fått en gynnad ställning, vilket av lättförståeliga skäl får stor betydelse vid frågans slutliga avgörande.

I fråga om den sakliga innebörden av promemrieförslaget råder enighet mellan remissinstanserna om att det är önskvärt att semestern, därest arbetstagaren så önskar, utgår i en följd och förlägges till sommaren men att det av produktionstekniska och andra skäl i vissa fall är nödvändigt att uppdelade semestern. När det gäller behovet av den föreslagna lagändringen och förutsättningarna för dess genomförande går däremot åsikterna isär.

Av de tillstyrkande remissinstanserna understryker *medicinalstyrelsen*, att från hälsosynpunkt ett uttagande av hela semestertiden under sommarmånaderna ger det bästa utbytet, eftersom arbetstagarna då tillförsäkras den avkoppling och vila, som är önskvärd med hänsyn till den hårt uppdrivna arbetstakten i nutida arbetsliv.

Socialstyrelsen finner det ur såväl allmänt sociala som familjesociala synpunkter angeläget, att arbetstagarna i största möjliga utsträckning tillerkännes sammanhängande treveckorssemester, och yttrar vidare bl. a.

Den avsevärda omfattning, i vilken överenskommelser i gällande kollektivavtal träffats rörande delning av semestern, kan tyda på att arbetsgivare inom olika branscher sätta värde på semesterns uppdelning. Man kan häri också se ett tecken på beredvillighet från arbetstagar sidan att ta hänsyn till produktionens krav. Dessa avtalsbestämmelser avse emellertid i regel endast den tredje semesterveckan, som inom stora avtalsområden — mekaniska verkstadsindustrien, textilindustrien, konfektionsindustrien m. fl. — må kunna disponeras i form av fria sommarlördagar. I ett mindre antal fall, bland annat inom massa- och pappersindustrierna, ha avtalsbestämmelser kommit till stånd, enligt vilka uppdelning må kunna ske även av de två första semesterveckorna. Vad som sålunda anförts vederlägger enligt socialstyrelsens mening i varje fall icke den uppfattning, som kommit till synes i promemorian rörande möjligheterna att i samförstånd mellan parterna nå fram till en uppgörelse i förevarande frågor.

Möjligen kan man ifrågasätta om icke vid genomförande av förslaget vissa svårigheter skulle kunna uppstå med hänsyn till att överenskommelser av ifrågavarande slag ofta träffas av organisationerna, under det att enligt lagutkastet den enskilde arbetstagaren förutsättes vara avtalspart. Styrelsen tänker då särskilt på sådana fall, då överenskommelse rörande delning av semestern har träffats i annan form än kollektivavtalets, liksom på överenskommelser vid arbetsplatser där det förekommer oorganiserade arbetstagare. Emellertid föreligger motsvarande situation redan nu, i det att arbetstagarna ha rätt att kräva sammanhängande semester under två veckor.

Enligt socialstyrelsens mening kan man med hänsyn till vad som anförts i det föregående räkna med att goda skäl föreligga för antagandet, att ett genomförande av förslaget om sammanhängande treveckorssemester icke kommer att i någon större utsträckning inverka hämmande på produktionen i dess helhet.

Arbetsmarknadsstyrelsen (majoriteten) anför.

I sitt yttrande den 27 oktober 1950 över förslaget till tre veckors lagstadgad semester tillstyrkte arbetsmarknadsstyrelsen den nu gällande regeln med möjlighet för arbetsgivaren att uppdelna semester i två perioder, varav den ena dock skall omfatta minst tolv dagar. Styrelsen motiverade sitt ställningstagande med att stadgandet skulle underlätta näringslivets och arbetsmarknadens anpassning till treveckorssemestern. Vidare förutsatte styrelsen, att arbetsgivare och arbetstagare i all den utsträckning som vore möjligt skulle träffa överenskommelse, huruvida semestern skulle utgå i ett sammanhang eller delas.

Vissa hållpunkter finns nu för en bedömning av den utveckling, som ägt rum sedan 3-veckorssemestern infördes. Den undersökning, som företagits av Svenska Arbetsgivareföreningen och vars resultat redovisas i utredningen,

visar att industrin kunnat bereda obruten semester åt huvudparten av de anställda. Även inom andra näringsgrenar har man i hög grad sökt tillmötesgå önskemål om sammanhängande semester. Med hänsyn till den anpassning som sålunda skett, anser styrelsen, att ökade förutsättningar skapats för en ändrad lagstiftning i enlighet med förslaget.

För den händelse sådan lagändring skulle genomföras får man emellertid räkna med att anpassningsproblem kan uppstå inom vissa delar av arbetsmarknaden. Särskilt gäller detta yrkesområden, där verksamheten måste bedrivas i oförändrad eller rent av ökad omfattning under sommaren och ersättningsfrågan är mycket svår att lösa. I den mån erforderliga överenskommelser om uppdelning av semestern här icke kan träffas, torde följden bli en ökad spridning av semestrarna.

Landsorganisationen finner det obestriddigt, att i vissa fall produktions-tekniska svårigheter kan möta för förläggning av en treveckorssemester i ett sammanhang. Organisationen hyste ingen tvekan att i uppkommande fall av denna karaktär överenskommelse om uppdelning skulle kunna åvägbringas. Arbetsgivareföreningens betänkligheter i detta avseende syntes främst ha berott på att enligt föreningens mening förhandlingarna i ett mycket stort antal fall icke skulle kunna föras med arbetstagarnas organisationer utan måste ske direkt med enskilda arbetstagare. Sådana fall torde dock höra till undantagen åtminstone vad industrin anginge.

Arbetskyddsstyrelsen (majoriteten) erinrar om att arbetstidsutredningen i sitt betänkande om tre veckors semester framfört tanken, att det i händelse av meningsskiljaktigheter ytterst skulle ankomma på arbetskyddsstyrelsen att avgöra om delning av semestern skulle få äga rum eller ej. Detta uppslag hade inte vunnit någon anslutning utan tvärtom från olika håll bestämt avvisats. Styrelsen hade för sin del samma inställning. Det borde kunna förväntas, att arbetsmarknadsparterna skulle vara i stånd att träffa ett objektivt avgörande vid konflikt mellan arbetstagarnas önskemål och produktionens krav.

Tjänstemännens centralorganisation, vilken såsom tidigare nämnts inte tagit direkt ställning till den föreliggande frågan, anför bl. a.

Vissa erfarenheter av konsekvenserna av nu gällande lagstiftning har redovisats i den i andra lagutskottets utlåtande nr 25 år 1955 anförda, av Svenska Arbetsgivareföreningen verkställda utredningen. TCO kan icke bedöma, huruvida denna utredning kan anses vara tillfyllest eller om mer allsidiga upplysningar om semesterns uppdelning och förläggning under de senaste åren bör inhämtas.

I den mån som uppdelning av semester endast är betingad av produktionstekniska skäl kan det enligt TCO:s mening befaras, att en lagstiftning om odelad semester medför, att semestrarna i viss utsträckning kommer att förläggas till ur rekreationssynpunkt olämpliga delar av året, något som för de anställda måste betecknas som en större nackdel än en uppdelning av semestrarna. Om undersökningar ger vid handen, att semestrarna uppdelats av andra skäl, anser emellertid TCO, att den föreslagna ändringen av semesterlagen bör genomföras.

Vad härefter angår innehållet i de avstyrkande yttrandena anföres från skilda håll, att något missbruk av arbetsgivarnas rätt att dela semestern inte påvisats. Sålunda uttalar *kommerskollegium*, att det kollegium veterligt inte förekommit att arbetsgivarna i större utsträckning onödigtvis tillbakavisat i och för sig berättigade krav på odelad semester. På liknande sätt uttalar sig bl. a. *statens avtalsnämnd*.

I flera yttranden från *arbetsgivarsammanslutningar* framhålles, att uppdelning av semestern endast sker då det är påkallat av produktionstekniska eller företagsekonomiska skäl.

Generalpoststyrelsen, *Svenska landskommunernas förbund*, *Sveriges köpmannaförbund* och *Fastighetsägarnas förhandlingsorganisation* säger sig inte ha förspört något missnöje från arbetstagarnas sida med tillämpningen av gällande bestämmelser. Köpmannaförbundet tillägger, att förda förhandlingar såvitt anginge detaljhandelns företag utfallit väl och att anledning saknades att hysa annan uppfattning än att samförstånd skulle kunna uppnås även i fortsättningen. Uttalanden av närbesläktad art göres av företrädare för andra verksamhetsfält, bl. a. av *Kooperativa förbundet* och *Svenska lantarbetsgivareföreningen*.

I åtskilliga av de avstyrkande yttrandena uttalas farhågor för att den ifrågasatta lagändringen kommer att medföra svårigheter för produktionslivet och annan verksamhet.

Statskontoret yttrar sig mera allmänt om denna fråga och anför.

Enligt statskontorets mening kan med fog befaras, att vid bifall till förslaget svårigheter komma att uppstå för de affärsdrivande verken att fullgöra dem åvilande uppgifter. Då semesterlagen innehåller en rekommendation om semesterns förläggande till sommartid, torde dessa svårigheter komma att bli särskilt framträdande för statens järnvägar med hänsyn till den stigande resandefrekvensen under sommarmånaderna. Det må för övrigt uttalas, att liknande svårigheter torde kunna uppkomma för andra verk med kollektivavtalsanställda arbetare än de affärsdrivande, såsom väg- och vattenbyggnadsverket. Under sådana omständigheter och med beaktande jämväl av konsekvenserna för exportindustrin och jordbruksnäringen anser sig statskontoret, med beaktande särskilt av nuvarande arbetsmarknadsläge, icke kunna tillstyrka bifall till de framlagda förslagen.

Uppfattningen att den föreslagna lagändringen inte är förenlig med produktionens intresse företrädes bl. a. av *Svenska arbetsgivareföreningen*, som i första hand hänvisar till sitt till andra lagutskottet år 1955 avgivna yttrande. I detta anfördes bl. a.

Särskilt då det gäller våra livsviktiga exportindustrier måste en inskränkning av drifttiden få allvarliga konsekvenser för hela folkhushållet. Det är icke blott ett företagsekonomiskt utan även i högsta grad ett samhällsekonomiskt krav att produktionen inom exempelvis massindustrin upprätthålles med minsta möjliga avbräck. Redan nu är vårt konkurrensläge gentemot utlandet i denna bransch synnerligen ogynnsamt vad drifttiden beträffar. För närvarande föranleder semestern genomsnittligt två veckors driftstopp inom massindustrin. Detta kan åstadkommas med en rimlig

spridning av den tredje semesterveckan. Därest sammanhängande treveckorssemester skulle genomföras kunde utvidgat driftstopp undvikas genom utspridande av semestrarna över hela året, något som emellertid icke är realistiskt att tänka sig. Med hänsyn till rådande arbetskraftssituation med särskilt utpräglad brist på yrkesarbetare, blir ytterligare en veckas driftstopp nödvändigt. En sammanhängande treveckorssemester skulle sålunda medföra bortfall av ytterligare en veckas massproduktion, representerande ett värde av inemot 40 miljoner kr. Samma förhållande skulle uppstå även inom andra områden.

Vissa branscher ha sin högkonjunktur under sommaren. Detta gäller t. ex. sågverksbranschen. Även här skulle ett tre veckors driftstopp under sommaren ha ytterst ogynnsamma ekonomiska verkningar. Jämväl många servicenäringar såsom trafiknäringen och bilreparationsbranschen ha sin största arbetsbelastning under sommaren. En sammanhängande semester inom dessa branscher skulle medföra stora olägenheter för allmänheten.

Det må även nämnas, att vissa typer av företag lida ett i högsta grad oproportionerligt avbräck i produktionen vid driftstopp. Detta gäller särskilt företag med ugnsdrift, där det i vissa fall åtgår en eller flera veckor för såväl släckning som igångkörning av ugnarna. Genom möjlighet att dela semestern kunna dylika företag nu utan oskäligen utspridning av densamma helt undvika driftstopp. Ett tvång att förlägga semestern i ett sammanhang skulle vid nuvarande brist på arbetskraft nödvändiggöra driftstopp, vilket i vissa fall skulle medföra bortfall av betydligt mera än tre veckors produktion.

I sitt yttrande över departementspromemorian erinrar föreningen bl. a. om att det inom flera näringsgrenar av tekniska eller andra skäl, såsom hänsyn till allmänheten, är uteslutet att avbryta driften. Detta vore helt eller delvis fallet vid t. ex. smältverken, den kemiska industrin, glasindustrin och trafikföretagen. Företag tillhörande dessa kategorier tvingades, för att bereda personalen semester oaktat driften fortsattes, att skaffa ett betydande antal semestervikarier, vilket ofta vore förknippat med stora svårigheter. Genom möjligheten att uppdelat semestrarna hade detta problem hittills någorlunda kunnat bemästras och arbetstagarna regelmässigt kunnat beredas åtminstone tolv dagars semester under sommaren. Om företagen bleve skyldiga att utgiva sammanhängande treveckorssemester och ledigheten alltjämt skulle förläggas till sommaren, måste ett större antal än nu av företagens arbetstagare beredas samtidig ledighet och därigenom ett betydligt ökat behov av semestervikarier uppstå. Det vore emellertid icke tänkbart att i dagens arbetsmarknadsläge uppdriva ytterligare extra arbetskraft under sommaren, i all synnerhet som åtskilliga företag inom andra branscher under denna årstid redan normalt sysselsatte fler arbetstagare än under vintern. För trafikföretagens del skulle svårigheterna ytterligare accentueras, därest resandefrekvensen skulle öka på grund av längre sommarsemester för flera arbetstagare. Företagens enda möjlighet vore då att förlägga vissa semestrar till annan tid än sommaren, varigenom lagstiftningen snarast skulle innebära en försämring för de berörda arbetstagarna. -- I andra branscher med servicebetonad verksamhet, exempelvis bilverk-

städer och tvättindustri, vore en tids driftstopp på sommaren visserligen tänkbart ehuru oförenligt med allmänhetens berättigade krav på betjäning året runt. Vissa sådana företag vore också normalt betydligt mer ansträngda under sommaren än under andra årstider. Här föreläge således både från arbetsgivarens och konsumenternas synpunkt ett intresse att driftstopp undvekes eller gjordes så kort som möjligt. Det förefölle därför troligt, att, därest den föreslagna lagändringen genomfördes, arbetsgivare inom förevarande fack i större utsträckning än nu skulle tvingas att förlägga semestrar till annan tid än sommaren för att därigenom undvika olägenheterna av lagändringen. — I vissa fall vore det i och för sig möjligt med ett treveckors sammanhängande driftstopp. De långtgående ekonomiska konsekvenser som en därav föranledd driftinställelse skulle föra med sig torde emellertid i sådana fall göra arbetsgivarna benägna att, därest den föreslagna ändringen i semesterlagen genomfördes och överenskommelse om uppdelning av semestern ej kunde träffas med arbetstagarna, undvika att inställa driften och i stället sprida ut de individuella sammanhängande semestrarna över betydligt längre tid än för närvarande.

Möjligheterna till överenskommelse om uppdelning av semestern i de fall det är betingat av produktionstekniska intressen är enligt arbetsgivareföreningen av central betydelse för hela lagstiftningsfrågan. Föreningen anser, att spörsmålet avfärdats för lätt i promemorian, och fortsätter.

Till en början måste uppmärksammas, att i den mån frågan över huvud taget lämpar sig för branschvisa förhandlingar — ett spörsmål vartill föreningen strax återkommer — de årliga avtalsförhandlingarna i vissa fack kunde väntas bli ytterligare komplicerade genom införandet i förhandlingarna av en ny och svår fråga, nämligen semesterns uppdelning. Föreningen vill emellertid framhålla betydelsen av det individuella företags ekonomiska och produktionstekniska förhållanden vid semesterplaneringen. När frågan om en uppdelning av semestern skall bedömas, är det således det enskilda företags behov, som genom en överenskommelse skola tillgodoses. Dessa kunna vara helt olika vid skilda företag inom samma avtalsområde. Därför är det icke realistiskt att tänka sig, att överenskommelse om en uppdelning av semestern i normalfallet skulle kunna träffas genom kollektivavtal mellan branschförbunden å ömse sidor. Det synes föreningen ovisst i vad mån en lokal arbetstagarorganisation — som när det gäller riksavtal icke är part i kollektivavtalet — med för sina medlemmar bindande verkan kan sluta kollektivavtal med arbetsgivaren om uppdelning av semestern. Även om så skulle vara fallet torde man icke kunna räkna med att de lokala organisationerna som regel skulle vara beredda att träffa generella avtal i förevarande avseende. I många fall kan det nämligen tänkas, att en uppdelning av semestern är motiverad endast för viss del av företags anställda. Det skulle i praktiken säkerligen visa sig, att uppgörelse ofta finge träffas enskilt för varje berörd arbetstagar med eller utan organisationernas medverkan. Företagens möjligheter till en uppdelning skulle i sådana fall bli beroende av att varje enskild arbetstagar samtycke kunde erhållas. Enär många arbetsprocesser fordra en viss given arbetsstyrka, skulle en uppdelning av semestern över huvud taget icke kunna

genomföras, därest en eller annan arbetstagare vägrade godtaga uppdelningen. Här må uppmärksamheten även fästas på att, även om en kollektiv överenskommelse under medverkan av organisationerna kan träffas, de oorganiserade arbetarna icke äro bundna därav. Dessa skulle således, om de icke godkände en uppdelning, kunna helt omöjliggöra densamma.

Föreningen anför vidare i denna fråga.

I promemorian medgives, att det måste inträffa fall, då enighet icke skulle kunna uppnås mellan parterna. Situationen vore väl då vanligen den, framhålls det, att parterna hade olika uppfattningar huruvida det av produktionstekniska eller företagsekonomiska skäl föreläge ett verkligt behov att dela semestern. Dessa produktionstekniska och företagsekonomiska frågor skulle enligt utredningens förslag i sista hand komma att avgöras av arbetstagarparten, en för den svenska arbetsmarknaden främmande princip, som föreningen bestämt motsätter sig. Till det anförda kommer även den synpunkten, att därest en uppdelning av semestern mot vissa arbetstagares vilja skulle komma till stånd under organisationernas medverkan, något väsentligt i förhållande till nuvarande ordning icke skulle vara vunnet för dem genom lagändringen.

Arbetsgivareföreningen framhåller slutligen, att något stöd inte förbragts för den i promemorian lämnade uppgiften, att näringslivet hunnit anpassa sig efter treveckorsemestern och att de svårigheter, som inom vissa verksamhetsgrenar kunde ha funnits under övergångstiden, numera torde vara övervunna. Även i en del andra yttranden — bl. a. i dem som avgivits av *kommerskollegium*, *Sveriges köpmannaförbund*, *Sveriges centrala restaurangaktiebolag*, *Sveriges arbetsgivareförening för hotell och restauranter* samt *Sveriges redareförening* — uttalas, att belägg saknas för ifrågasvarande uppgift.

Spörsmålet i vad mån arbetstagarorganisationerna kan väntas medverka till överenskommelser om uppdelning av semestern, där detta är betingat av produktionstekniska skäl, har såsom framgår av det föregående av Svenska arbetsgivareföreningen bedömts vara av central betydelse.

Kommerskollegium yttrar i denna fråga.

Även om det kan hållas för visst att också efter en lagändring enighet i övervägande antalet fall kan uppnås mellan parterna angående semesterns förläggning, är det icke uteslutet att vid åtskilliga företag arbetstagarna eller en del av dem skulle finna det med sina intressen förenligt att avböja medverkan till delning av semestern, oaktat detta vore ur produktionsteknisk synpunkt påkallat, eller att arbetsgivarna i viss utsträckning skulle komma att förlägga semestern exempelvis i anslutning till jul- och nyårshelgerna, då verksamheten är mindre effektiv än eljest.

Farhågor för att enstaka arbetstagare kan omöjliggöra överenskommelse för en hel arbetsplats uttalas av *vattenfallsstyrelsen*, som efter att ha redogjort för inom vattenfallsverket tillämpad praxis i fråga om uppdelning av semestern uttalar, att då det tillämpade förfaringssättet löpt friktionsfritt, förutsättningarna för frivilliga överenskommelser om uppdelning av se-

mestern efter en eventuell lagändring kunde förefalla gynnsamma. Styrelsen fortsätter.

Enligt styrelsens mening måste emellertid beaktas, att arbetstagarnas reaktion av en eventuell lagändring är oviss. Det är icke uteslutet, att en ändring i lagen i kombination med det allt mer ökade välståndet hos arbetstagarna kommer att leda till en mera allmänt utbredd önskan att få åtnjuta odelad semester. Härtill kommer att arbetsstyrkan på en byggnadsplats till skillnad från industrianläggningar i allmänhet är heterogent sammansatt samt att anläggningsarbetet i mycket stor utsträckning är lagarbete. Vägran av enstaka nyckelmän att medgiva uppdelning av semester kan sålunda få allvarliga konsekvenser och överenskommelse om uppdelning av semestern måste i stor utsträckning för att få avsedd effekt träffas icke med enskilda arbetstagare utan med hela arbetslag.

Sveriges centrala restaurangaktiebolag anför i fråga om möjligheterna till överenskommelser såsom en allmän reflexion, att det erfarenhetsmässigt alltid varit förenat med stora svårigheter att i sådana hänseenden, där semesterlagen medgiver avtalsfrihet, förhandlingsvägen uppnå ett annat alternativ än det för arbetstagarna gynnsammaste och att uppgörelser av sådan innebörd regelmässigt måst köpas med eftergifter på andra punkter.

En liknande åsikt företrädes av *Svenska lokaltrafikföreningen*, som anser, att trafikföretagen vid genomförande av lagförslaget otvivelaktigt får ett försämrat utgångsläge i sina strävanden att ernå sådana överenskommelser med berörda personalgrupper, att verksamheten kan bedrivas i erforderlig utsträckning med hänsyn till trafikbehovet.

Handelns arbetsgivareorganisation påpekar, att organisationsprocenten är låg bland de handelsanställda och att förhandlingar i många fall därför icke skulle kunna föras med någon organisation på arbetstagsarsidan.

Statens avtalsnämnd yttrar.

Avtalsnämnden är väl medveten om de olägenheter som en uppdelning av semestern kan komma att medföra för den enskilda arbetstagaren icke minst med hänsyn till kostnaderna för semesterresor och förhyrning av sommarbostad m. m. Nämnden har emellertid icke kunnat bortse från det tungt vägande behovet av att i vissa fall kunna uppdelning av semestern med hänsyn till driftstekniska och företagsekonomiska förhållanden. Den möjlighet till intresseavvägning, som hittills förelegat, bör därför enligt nämndens mening bibehållas. Inom avtalsnämndens verksamhetsområde torde i många fall treveckorssemestern utläggas i ett sammanhang, ofta i form av gemensam semesterförläggning för hela eller delar av arbetsplatsens personal. Inom stora områden har det emellertid visat sig föreligga stort behov av att verkställa en uppdelning av semestrarna på grund av verksamhetens natur, servicekravet från allmänhetens sida, arbetets koncentration till sommar-månaderna m. m. samt de stora svårigheterna att i dagens arbetsmarknads-situation erhålla semestervikarier. En sammanhängande treveckorssemester skulle vidare på dessa områden i många fall minska möjligheterna till ett rationellt utnyttjande av dyrbar maskinutrustning och även nödvändiggöra en större spridning av semestrarna under året.

Även i flera andra yttranden göres gällande, att ett genomförande av den

föreslagna lagändringen skulle leda till en ökad spridning av semestrarna. Som exempel på uttalanden av denna innebörd må nämnas följande.

Bankernas förhandlingsorganisation anför.

Om semestrarna skola utläggas i ett sammanhang, måste — om överenskommelse med arbetstagaren om uppdelning ej kan träffas — följderna bli, att semestrarna spridas under en större del av året. Bankerna ha som bekant ej möjlighet att under sommaren nedlägga verksamheten, som industrien i viss utsträckning kan göra. Tvärtom har den tilltagande turismen medfört en ständig ökning av bankernas arbete under somrarna, och bankerna måste således ha stor personalstyrka även under sommartid. Skulle förslaget bli lag, torde resultatet bli, att de yngre i första hand få sina intressen beaktade semesterns förläggning åsidosatta, vilket ej kan anses vara tilltalande.

Handelns arbetsgivareorganisation yttrar.

Genomgående framhålles särskilt från detaljhandelns representanter, att det oftast tillämpade systemet med två veckors semester på sommaren och en på vintern faktiskt visat sig nödvändigt, då man i många branscher har en mycket god säsong långt fram på sommaren. Endast i mindre utsträckning har det med hänsyn till detaljhandelns struktur varit möjligt att lämna en sammanhängande treveckorssemester under sommaren. Vidare har, särskilt när det gäller rekreationssynpunkten framhållits, att det nuvarande systemet direkt måste anses vara till fördel för personalen, då den dels får två veckor förlagda till högsommaren och dels en vecka förlagd till början av året, då den har den ansträngande jul- och inventeringsperioden bakom sig och väl behöver en avkopplingsperiod.

Från såväl detaljhandelns som grosshandelns sida ha vidare särskilt understrukits, att en eventuell lagstiftning om sammanhängande semester tyvärr skulle få den konsekvensen, att endast en mindre del av personalen skulle kunna få sin semester förlagd till sommarmånaderna, vilket givetvis i sin tur skulle gå stick i stäv mot såväl den enskildes som samhällets intresse, att semestern förläggas så att den enskilde kan draga största möjliga nytta av densamma. Vid behandlingen av 1951 års lagstiftning framhölls också i detta sammanhang från departementschefen, att en sådan lösning i regel skulle innebära större nackdel för de anställda, än om de finge två veckors sommarsemester och en veckas semester på annan tid på året.

Sveriges centrala restaurangaktiebolag upplyser, att enligt gällande kollektivavtal för hotell- och restaurangfackets arbetarpersonal semestern som regel skall förläggas till tiden den 15 maj—den 15 september och att semestertid, som överstiger 12 dagar, må kunna förläggas till annan årstid med undantag för oktober och november månader. Centralbolaget yttrar därefter, att om, vid genomförd lagstiftning enligt förslaget, överenskommelser angående delning av semestern icke kan uppnås, de till Centralbolaget anslutna dotterbolagen i stället måste sprida semestern över längre perioder än som hittills varit erforderligt. Bolaget fortsätter.

En för personalen ogynnsam förlängning av den tid, under vilken semestern måste förläggas, bleve alltså en följd av den nu ifrågakvarande lagändringen. Under alla förhållanden skulle bolagen nödgas i betydligt ökad om-

fattning utnyttja hela den i kollektivavtalet medgivna tiden för utspridningen av semesterledigheterna, medan man hittills i stor utsträckning kunnat tillmötesgå önskemålen om semesterns förläggning till den från rekreationssynpunkt lämpligaste tiden 15 juni—31 augusti.

Bristen på semestervikarier understrykes av bl. a. *Fastigheternas förhandlingsorganisation* och *Kooperativa förbundet*. Sistnämnda sammanslutning anför.

Svårigheterna att erhålla semestervikarier är redan nu nästan omöjliga att bemästra. Med ett bibehållande av rekommendationen i lagen, att semestern om möjligt skall förläggas till sommaren, kommer kraven från de anställdas sida att få sin 18-dagarssemester förlagd till sommaren att medföra anledning till onödiga konflikter mellan arbetsgivare och anställda, då möjligheterna att erhålla semestervikarier skulle bli ytterligare beskurna med semestern förlagd till sommaren och i 18-dagarsperioder.

Vikariefrågans svårlösta beskaffenhet betonas också av *järnvägsstyrelsen*, som beträffande statens järnvägars biltrafikrörelse yttrar.

Lagfästes det nu aktuella förslaget, komma betydande kostnadsökningar och driftsvårigheter att uppstå inom biltrafikrörelsen. Redan nu är det synnerligen svårt att tillgodose behovet av semestervikarier för bilpersonalen. Det råder därför knappast något tvivel om att en tre veckors sammanhängande semester ej kan beredas denna personal på annat sätt än genom spridning av semestern över våren, sommaren och hösten eller, om man vill följa rekommendationen om sommarsemester, genom trafikinskränkningar under den egentliga högtrafikperioden, något som måste anses som synnerligen olämpligt ur såväl företagsekonomiska som servicebetonade synpunkter.

Olägenheter av den föreslagna lagstiftningen för trafikföretagens vidkommande befaras också av *Svenska järnvägarnas arbetsgivareförening* och *Svenska lokaltrafikföreningen*.

Kooperativa förbundet anser, att den föreslagna lagregeln i förening med semesterlagens rekommendation om semesterns förläggning till sommaren skulle innebära betydande och mycket svårbemästrade problem för handeln och sådan livsmedels- och annan industri, som inte kan upphöra med sin verksamhet under semestertid, utan är tvingad att hålla den i gång året runt. Som exempel nämnes charkuterifabriker och bagerier, vilkas produkter icke tål lagring och vilka med hänsyn till konsumenternas behov av varorna därför icke kan göra avbrott i verksamheten under semestertid.

Försämrad service för allmänheten förutspås även av *Sveriges hantverks- och småindustriorganisation*, som yttrar.

Inom vissa näringsgrupper torde en sammanhängande semester i princip kunna ges, inom andra åter är en uppdelning ofta nödvändig. Inom vissa branscher råder en utpräglad högkonjunktur under sommarmånaderna, d. v. s. de sedvanliga semester-månaderna. Organisationen vill här hänvisa till exempelvis bilverkstäderna. En obligatorisk sammanhängande semester för de i dylika servicebetonade branscher anställda skulle sannolikt komma att medföra en avsevärt försämrad service för allmänheten. För att und-

vika detta skulle arbetsgivarna i stor utsträckning anse sig tvungna att förlägga semestrarna till annan tid med i regel lägre sysselsättning, även om denna tid i och för sig är olämplig såsom semester- och rekreationstid.

Till belysande av de svårigheter, som en till sommarmånaderna förlagd treveckorssemester skulle medföra för företag inom hotell- och restaurangnäringen, anför *Sveriges centrala restaurangaktiebolag*.

Utöver kostnadsökningen genom anlitaandet av semestervikarier — ofta med otillräcklig yrkesutbildning — och kostsamt övertidsarbete skulle en sådan ändring av semesterförhållandena medföra en försämrad kundtjänst, i första hand under den tid av året då behovet av god och effektiv kundtjänst inom näringen är som starkast. Mest markant bleve detta måhända i de fall, då semesterstängning av hotell- eller restaurangföretag måste tillgripas för att kunna bereda personalen sammanhängande ledighet under sommaren. Även i övrigt komme emellertid betydande svårigheter att uppstå, när det gällde att med ytterligare reducerad personaltillgång möta de under semestertiden ökade kraven på företagen. Redan nu är tillgången på arbetskraft — bl. a. beroende på de talrika sommarsäsongföretagen — minst under den del av året, då företagens omsättning och därmed behovet av arbetskraft är störst och till vilken semestern huvudsakligen förlägges. Till belysning av förhållandet kan anföras, att omsättningen vid centralbolagets dotterbolag under månaderna juni—augusti år 1954 med 12,25 och under motsvarande månader innevarande år med 15,11 procent översteg den genomsnittliga omsättningen under övriga tremånadersperioder nämnda år (för innevarande år t. o. m. den 30 september). Enligt en nyligen utförd undersökning funnos vid restaurangbolagen den 15 november d. å. ca 500 vakanta tjänster. Motsvarande tal för sommarsäsongen 1956 har uppskattats till ca 1 300.

På liknande sätt uttalar sig *Sveriges arbetsgivareförening för hotell och restauranter*.

Konsekvenserna av den föreslagna lagstiftningen för vissa slag av arbeten, som av klimatskäl måste koncentreras till sommaren, beröres av *järnvägsstyrelsen, telestyrelsen, väg- och vattenbyggnadsstyrelsen* samt *vattenfallsstyrelsen*. De synpunkter, som framföres av dessa myndigheter, kan i huvudsak sammanfattas sålunda. Vissa arbeten måste koncentreras till den varma årstiden. Detta gäller exempelvis spårarbeten vid järnvägarna, linjearbeten, anläggningsarbeten vid kabelkontoret och stolpimpregnering inom televerkets verksamhetsområde, vägarbeten samt anläggningsarbeten vid vattenfallsverket. Den arbetsstyrka, som funnes för ifrågasvarande arbeten, vore dimensionerad med tanke på att den skall kunna sysselsättas året om. Semestrarna behövde därför i viss utsträckning förläggas till vintern för att permittering då skall kunna undvikas. En odelad treveckorssemester minskade även möjligheten att effektivt utnyttja en dyrbar maskinpark. Sammanhängande semester nödvändiggjorde större spridning av semestrarna under året.

Sveriges redareförening och Kanalflottans rederiförening anser, att gällande regel under alla omständigheter bör bibehållas inom deras verksam-

hetsområden. Båda föreningarna uttalar, att den föreslagna lagstiftningen icke komme att få stor betydelse i fråga om sjöfolk av manskapsgrad men däremot beträffande befäl. Med hänsyn till svårigheten att anskaffa vikarier anser föreningarna, att arbetsgivarens rätt att utan arbetstagens samtycke uppdelat semester är av betydelse för arbetsgivarens möjligheter att bemästra semesterproblemen för fartygsbefälet.

Även företrädarna för jordbruksnäringen och trädgårdsskötseln yrkar, att gällande bestämmelser bibehållas såvitt angår deras verksamhetsområden. *Lantbruksstyrelsen* utvecklar sina synpunkter på följande sätt.

För trädgårdsnäringens vidkommande föreliggande stora svårigheter att ordna längre sammanhängande semester under sommarmånaderna. Vid odling under glas erfordras då en relativt stor arbetsstyrka, eftersom produktionen av grönsaker kräver ständig skötsel och skörd.

Vad jordbruket angår har den ej minst av brist på arbetskraft orsakade nödvändigheten att i största möjliga utsträckning reducera behovet av arbetskraft ställt jordbruket inför stora problem. Sålunda har det exempelvis, vilket i detta sammanhang är av särskild betydelse, framstått som en tvingande nödvändighet att i största möjliga utsträckning kapa de under vissa tider infallande s. k. arbetstopparna. Mekaniseringen har härvid självfallet spelat en viktig roll. Samtidigt har man också, till exempel genom odling av oljeväxter och genom olika metoder för tillvaratagande av vallskörden, sökt skapa en jämnare arbetsfördelning under sommarmånaderna.

Genom dylika och andra åtgärder har jordbruket åtminstone i viss utsträckning lyckats lösa de problem, som anhopningen av arbete under vissa perioder utgör. Och framgången på detta område har utan tvivel även varit av väsentlig betydelse för det ekonomiska resultatet av jordbruksdriften, eftersom den jämnare arbetsfördelningen möjliggjort ett mera effektivt och ett mera kontinuerligt utnyttjande av arbetskraften.

Samtidigt som det ur företagsekonomisk och produktionsteknisk synpunkt framstår som angeläget att skapa en så jämn arbetsfördelning som möjligt under sommarmånaderna gäller det emellertid också, ej minst vad den anställda arbetskraften angår, att beakta önskemålet om en viss tids ledighet under lämplig årstid. I stort sett torde läget för gårdar av sådan storlek att de stadigvarande använda anställd arbetskraft kunna sägas vara det, att en sammanhängande ledighet av två veckor kan beredas under sommaren utan att detta i alltför hög grad rubbar planeringen av driften eller framdriver i och för sig oekonomiska investeringar i arbetsbesparande maskiner. I allmänhet torde också den anställda arbetskraften, under tiden efter det att bestämmelserna om två veckors semester infördes, ha haft möjlighet att erhålla fjorton dagars semester under sommaren. Sedan den lagstadgade semestertiden utsträckts till tre veckor, torde frågan i allmänhet inom jordbruket ha lösts så, att fjorton dagar fått uttagas under sommarhalvåret och återstoden under vinterhalvåret.

Enligt det nu föreliggande förslaget skulle bestämmelserna om arbetsgivarens rätt att utan arbetstagens samtycke dela semester utgå. Formellt skulle däremot alltjämt kvarstå arbetsgivarens rätt att bestämma om den tid, då semester torde uttagas.

Vad angår de praktiska konsekvenserna för jordbrukets vidkommande av en dylik ändring vill *lantbruksstyrelsen* framhålla, att det torde kunna för-

väntas att de anställda i flertalet fall skulle komma att begära att få och jämväl med hänsyn till den knappa tillgången på arbetskraft i jordbruket erhålla hela sin semester i ett sammanhang under sommarhalvåret. Med den driftsinriktning och den mekaniseringsgrad, som för närvarande karakteriserar det medelstora och det större jordbruket, torde det emellertid, såsom förut nämnts, i regel icke vara möjligt att avvara den anställda arbetskraften under så lång tid. Om en sammanhängande ledighet om tre veckor under sommarhalvåret nu skulle pressas fram, skulle detta därför skapa allvarliga svårigheter för jordbruket och i vart fall leda till en fördyring av produktionen i sin helhet genom bland annat en påtvingad utbyggnad av maskinparken samt risk för försämrat skördeutbyte genom alltför förenklade skördemetoder.

De av lantbruksstyrelsen anförda synpunkterna återkommer i yttrandena från *Svenska lantarbetsgivareföreningen*, *Sveriges lantbruksförbund*, *Riksförbundet landsbygdens folk* och *Svenska trädgårdsarbetsgivareföreningen*, vilka alla intager samma hållning till förslaget som lantbruksstyrelsen. Jämväl *domänstyrelsen* anser, att den föreslagna lagstiftningen icke bör gälla arbetstagare inom jordbruket.

I motsats härtill anser *arbetsmarknadsstyrelsen* (majoriteten) att därest en lagändring skall ske, densamma bör utformas med generell giltighet. Styrelsen erinrar om att i tidigare lagstiftning och lagförslag förekommit särregler för jordbruket och att styrelsen i sitt yttrande 1950 över förslaget till treveckorssemester förklarar, att inga sådana särbestämmelser borde förekomma. Det hade erfarenhetsmässigt visat sig, att jordbruket kunnat anpassa sig till den nuvarande lagstiftningen med den generellt gällande regeln om ovillkorlig rätt till sammanhängande semester tolv dagar. Styrelsen yttrar vidare.

Styrelsen vill också erinra om, att inom jordbruket förekommer en viss sommararbetslöshet, som främst är koncentrerad till slättbygderna i södra och sydöstra delarna av landet. Sålunda uppgick arbetslösheten inom lantarbetsgivarförbundet vid månadsskiftena juni/juli och augusti/september 1955 till 3,2 respektive 3,7 procent av medlemsantalet. Under sommarmånaderna 1953 och 1954 låg arbetslösheten på samma nivå. I medeltal uppgick arbetslösheten för dessa år till 6,2 respektive 6,0 procent.

Vad här anförts motsäger på intet sätt, att en stark koncentration till sommarmånaderna av sammanhängande 3 veckorssemester inom jordbruket skulle skapa svårigheter för denna näring. Även här torde det i många fall bli fråga om ett val mellan en uppdelning av semestern genom överenskommelser eller en ökad spridning av semestrarna.

En särskild synpunkt i avseende på semesterförläggningen framdrages av *Sveriges hantverks- och småindustriorganisation* samt *Svensk industriförening*, som anser att lagstiftning i enlighet med förslaget skulle medföra svårigheter för småföretagare att själva erhålla semester. Den förra sammanslutningen yttrar.

Ett accepterande av promemorians principer skulle medföra, att småföretagarna får mindre möjligheter att själva ta ut nödvändig ledighet. Risk

föreligger alltså, enligt organisationens åsikt, att den föreslagna förbättringen av de sociala förmånerna för de anställda går ut över en annan grupp, nämligen småföretagarna. En utveckling i samhället, där en ökning av de sociala förmånerna för den ena gruppen medför sämre läge för en annan grupp, måste anses principiellt felaktig. Att frågeställningen berör ett stort antal företagare framgår av 1951 års företagsräkning, som visar att inom gruppen hantverk och småindustri finns omkring 113 000 företagare med sammanlagt omkring 499 000 personer sysselsatta.

Beträffande arbetstagare, som enligt avtal har längre semester än den lagstadgade, ansluter sig *Landsorganisationen* till vad som föreslagits i promemorian.

Övriga remissinstanser, som yttrat sig i denna fråga, intar en motsatt ståndpunkt. Till dem hör *Svenska arbetsgivareföreningen*, som anför.

Ett företag, som inställde driften för att giva huvuddelen av personalen tre veckors sammanhängande semester, skulle kunna komma i det läget, att arbetsledare och övriga tjänstemän till erforderligt antal icke funnes tillgängliga då driften skulle återupptagas, när arbetsgivaren icke finge uppdelna den i vissa fall längre tjänstemannasemestern. En sådan ordning vore enligt föreningens mening icke rimlig. Det finnes icke några bärande skäl för att ett förbud mot uppdelning av treveckorssemester jämväl skulle medföra förbud mot uppdelning av längre semester och det vore olyckligt att i lagen såsom huvudregel fastslå, att även en sådan längre semester skall utgå i ett sammanhang. Härtill kommer att det saknas anledning förmoda annat, än att arbetsgivarna komma att bereda även nu nämnd personal sammanhängande semester i den mån det är möjligt och vederbörande så önskar. Den föreslagna ändringen av 12 § bör därför, om den mot föreningens avstyrkande skulle genomföras, kompletteras med en bestämmelse att semestern i den mån den överstiger tre veckor kan uppdelas enligt arbetsgivarens bestämmande.

Svenska landstingsförbundet, som inte motsatt sig det i promemorian framställda förslaget rörande den lagstadgade treveckorssemestern, anför.

På grund av bestämmelsen i 2 § andra stycket semesterlagen kommer en lagändring av 12 § andra stycket att påverka även den del av semestern som överstiger tre veckor. Eftersom flertalet av landstingens befattningshavare har en semester överstigande tre veckor och då landstingen icke annat än i mycket begränsad utsträckning ha möjlighet att inskränka verksamheten vid sjukhusen för att bereda personalen semester, kommer en sådan lagändring att innebära stora svårigheter att inrymma semestrarna under tiden maj—september och med all sannolikhet att medföra ytterligare risk för semestrarnas förläggning till annan tid på året. För den personal som i dylikt fall skulle till skillnad från tidigare, få hela sin semester förlagd till annan tid än sommartid, synes nackdelarna med den föreslagna lagändringen bli större än fördelarna.

Liknande mening uttalas av *Svenska landskommunernas förbund*, *Banternas förhandlingsorganisation*, *Svenska järnvägarnas arbetsgivareförening* och *Svenska lokaltrafikföreningen*.

Den föreslagna lagstiftningens konsekvenser för löneplansanställd personal, på vilken allmänna semesterlagen icke är tillämplig, uppmärksammas av ett par affärsverksstyrelser.

Järnvägsstyrelsen yttrar sålunda.

Då man nu överväger att upphäva denna arbetsgivarens rätt till uppdelning av semestern med bibehållande av rekommendationen att såvitt möjligt förlägga semestern till sommartid, vill styrelsen framhålla, att en ändring i 12 § semesterlagen av denna innebörd skulle försätta den statens järnvägars personal, på vilken semesterlagen är tillämplig, i en förmånligare ställning i semesterhänseende än den löneplansanställda personal vid verket, som har rätt till 20—30 dagars årssemester. Sagda löneplansanställda personal tilldelas nämligen i regel semester under tiden 1 februari—15 november med förskjutning av semestertiden för varje man från år till år. En del av semestern, oftast två veckor, förlägges därvid i regel till sommaren och resterande semesterdagar till våren eller hösten eller — om personalen så önskar — till enstaka dagar året runt. De större förmåner i fråga om semester, som den ifrågasatta lagändringen skulle innebära för kollektivavtalsanställd personal, komma att bli särskilt påtagliga på de arbetsplatser, där denna personal arbetar sida vid sida med löneplansanställd personal, vilken ej skulle kunna beredas en tre veckors sammanhängande sommarsemester oftare än vart tredje eller fjärde år.

I *telestyrelsens* yttrande anföres följande.

Semesterlagen gäller icke för den löneplansanställda personalen och denna beröres således icke direkt av vad som föreslås i promemorian. Om den åsyftade lagändringen genomföres, kan den dock på tjänstemannahåll tas till utgångspunkt för mer eller mindre vittgående krav på att den enligt avlöningsreglemente utgående semestern skall förläggas i en följd. Det bör därvid observeras, att semesterlagen presumerar, att lagens bestämmelser i förekommande fall skola gälla även beträffande sådan del av semestern, som eventuellt överstiger den lagstadgade. Det är givet, att ju längre den semester är, som tillkommer arbetstagaren, desto mer angeläget är det, att möjlighet finnes att dela upp semestern på flera perioder. Styrelsen vill nämna, att för den vid televerket i telegraf- eller telefontjänst sysselsatta personalen en ur alla synpunkter helt tillfredsställande ordning för semestrarnas förläggning icke kan ernås, i det att kravet på att under alla tider av året den för trafikens behöriga gång erforderliga personalen skall finnas tillgänglig icke låter sig helt förena med personalens önskemål om semestertidernas placering. På sina håll i landet tillämpas en uppdelning av semestrarna för denna personal, just i syfte att bereda så många befattningshavare som möjligt viss ledighet under sommarmånaderna.

Risken för att ett system med odelade semestrar skall nödvändiggöra en sådan ändring av semestrarnas förläggning, som i stort sett måste vara till nackdel för personalen, är störst i den mån som en betydande del av semestrarna vid tjänstestället omfattar längre tid. Telestyrelsen ifrågasätter, om det icke vore tillfyllest, att — därest överhuvudtaget bestämmelser om rätt till odelad semester införas — denna rätt finge avse enbart semester av den längd, varom stadgas i semesterlagen. En sådan begränsning av bestämmelsen synes också stå i viss överensstämmelse med innehållet i det i promemorian framlagda förslaget till ändring i lagen om semester för arbetstagare med hälsofarligt arbete. Enligt detta förslag skulle semestern för

sådana arbetstagare efter medgivande av arbetarskyddsstyrelsen kunna uppdelas i två perioder, varvid den ena perioden skulle omfatta minst aderton dagar.

Det förslag till följdändring i särskilda semesterlagen, som innefattas i promemorian, har i och för sig inte rönt någon gensaga.

Departementschefen

Semesterlagstiftningen uppbäres av grundtanken, att det är ett samhällsligt intresse att de anställdas hälsa och arbetskrafter så långt det är möjligt bevaras. I detta syfte vill lagstiftningen bereda arbetstagarna en viss tids årlig ledighet, under vilken de skall kunna utan minskning i sina inkomster söka vila och rekreation. Den lagstadgade semestern var ursprungligen två veckor om året men utgör nu — efter de ändringar i 1945 års semesterlag som genomfördes år 1951 — tre veckor om året för arbetstagare i allmänhet. Vissa grupper av arbetstagare med hälsofarligt arbete är genom en särskild lag av år 1951 tillförsäkrade en längre semester, nämligen sex veckor om året. Från dessa grupper bortses här tills vidare.

Den allmänna semesterlagen är så konstruerad, att en arbetstagare förvärvar rätt till semester successivt efter hand som han utför arbete för arbetsgivarens räkning. Den semester, som arbetstagaren intjänat under ett år, skall enligt lagen utgå under nästpåföljande år, såvida parterna ej överenskommit att den skall utgå tidigare.

Arbetsgivaren och arbetstagaren har full frihet att genom överenskommelse bestämma både till vilken tid på året semestern skall förläggas och huruvida den skall utgå i ett sammanhang, i skilda semesterperioder eller i form av enstaka ledighetsdagar. Lagen innehåller alltså inte några tvingande bestämmelser härom. I stället inskränker sig lagen till att uppställa vissa regler, som är avsedda att tillämpas för den händelse enighet inte uppnås mellan parterna om semesterns förläggning och eventuella uppdelning.

Enligt dessa regler äger arbetsgivaren i princip frihet att förlägga semestern till den tid under året, som passar honom bäst. Denna frihet är dock begränsad såtillvida, att förbud råder för arbetsgivaren att utan arbetstagarens samtycke förlägga semestern till tid, då denne är borta från arbetet av vissa privilegierade orsaker. Dessutom är arbetsgivarens frihet i fråga om semesterns förläggning på visst sätt begränsad i vad avser arbetstagare på fartyg. Härutöver innehåller lagen i fråga om semesterförläggningen endast en rekommendation till arbetsgivaren att såvitt möjligt förlägga semestern till sommartid, om arbetstagaren inte begär annat.

I de fall där enighet inte kan uppnås mellan parterna har arbetsgivaren således ansetts böra i princip få bestämma tiden för semesterns förläggning. Å andra sidan har arbetstagaren ansetts böra tillerkännas en viss rätt att utfå sammanhängande semesterledighet, om han så önskar. Så länge den

lagstadgade semestern endast utgjorde två veckor för år gällde i sistnämnda hänseende — här bortses från vissa undantagsregler för jordbruksarbetare och vissa med dem likställda grupper — att semestern över huvud taget icke fick uppdelas utan arbetstagarens samtycke. Arbetstagaren ägde således rätt att utfå hela tvåveckorssemestern i ett sammanhang men var å andra sidan — såsom framgår av det anförda — skyldig att finna sig i att semestern förlades till den tid på året, som arbetsgivaren bestämde.

Då den lagstadgade semestern utsträcktes till tre veckor, diskuterades ingående, huruvida arbetstagaren borde få rätt att, om han så önskade, utfå hela den förlängda semestern i en följd eller om arbetsgivaren borde tillerkännas rätt att mot arbetstagarens vilja förlägga den nytillkomna semesterveckan till en särskild period eller uppdelas den i enstaka ledighetsdagar. Härvid övervägdes i huvudsak tre olika, av arbetstidsutredningen framlagda alternativ. Alternativ I innebar, att arbetsgivaren icke skulle äga rätt att utan samtycke av arbetstagaren dela semestern. Däremot skulle arbetarskyddsstyrelsen — under förutsättning att sammanhängande semester skulle medföra avsevärd olägenhet för vederbörande företags drift — kunna medge en uppdelning av semestern, dock endast i två perioder, av vilka den ena skulle utgöra minst två veckor. Enligt alternativ II skulle arbetsgivaren själv kunna bestämma om delning av semestertiden i två perioder, varav en skulle omfatta minst två veckor. Alternativ III slutligen medgav arbetsgivaren rätt att ensidigt dela semestertiden i två eller flera perioder, därav en om minst två veckor. Den återstående semesterveckan skulle alltså enligt detta alternativ kunna utgivas i form av enstaka ledighetsdagar.

Under ärendets behandling framkom olika meningar om vilket alternativ som vore att föredraga. Landsorganisationen och dess förbund motsatte sig i allmänhet, att arbetsgivaren skulle äga ensidigt dela semestern. Tjänstemännens organisationer anslöt sig däremot till alternativ II och medgav således, att arbetsgivaren fick rätt att utlägga den tredje semesterveckan i en särskild period. Arbetsgivareorganisationerna slutligen tillstyrkte allmänt alternativ III och förmenade alltså, att arbetsgivaren borde ha rätt att utan överenskommelse med arbetstagaren dela den tredje semesterveckan i enstaka ledighetsdagar.

Kungl. Maj:t föreslog att alternativ II skulle lagfästas och detta förslag bifölls av riksdagen.

Tanken på att tillerkänna arbetstagarna en lagstadgad rätt att, om de så önska, utfå hela semestern i ett sammanhang har nu aktualiserats genom att riksdagen anhållit om utredning i ämnet. Med anledning härav har inom socialdepartementet upprättats en promemoria, vari spörsmålet behandlats ur mera allmänna synpunkter. Promemorian har därefter varit föremål för en vidlyftig remissbehandling, under vilken partsorganisationerna på arbetsmarknaden samt andra berörda myndigheter och sammanslutningar yttrat sig över innehållet i promemorian samt belyst frågan ur andra synpunkter

än de där behandlade. Det sålunda hopbragta materialet torde i förening med den i det föregående redovisade, av Svenska arbetsgivareföreningen verkställda undersökningen angående semesterns förläggning åren 1953—1954 innefatta en så fullständig och allsidig utredning av den föreliggande frågan, att ärendet nu bör kunna företagas till avgörande.

Såsom inledningsvis antytts innehåller semesterlagen inte några tvingande bestämmelser om semesterns förläggning. Det har inte heller ifrågasatts, att några sådana bestämmelser skulle införas. Emellertid måste lagregler finnas för det fall att parterna inte är ense i fråga om semesterns förläggning och eventuella uppdelning. En utväg vore givetvis, att överlåta åt någon offentlig myndighet att i dylikt fall skilja mellan parterna. Denna utväg övervägdes i samband med att treveckorssemestern lagfästes men avvisades av såväl arbetsgivar- som arbetstagersidan. Man fruktade nämligen, att ett sådant system skulle leda till en byråkratisering, och trodde inte att det skulle vara möjligt för en myndighet att handlägga ärendena med den snabbhet, som måste vara en förutsättning för att systemet skulle fungera tillfredsställande. Dessa farhågor var med all säkerhet befogade. Tanken på att tillerkänna en myndighet befogenhet att träffa avgörandet i fall, då parterna inte kan uppnå enighet, har inte från något håll framförts i det nu föreliggande ärendet och får därför anses sakna aktualitet. Under sådana omständigheter återstår intet annat än att i lagen fastslå, vilken av parterna som i händelse av meningsskiljaktigheter skall bestämma i det ena eller andra avseendet. Det är härvid angeläget att bestämmanderätten fördelas på ett så rättvist sätt som möjligt.

Så länge den lagfästa semestern endast utgjorde två veckor om året var, såsom tidigare berörts, bestämmanderätten i princip fördelad så, att arbetsgivaren ägde förlägga semestern till den tid som passade honom bäst, under det att arbetstagaren ägde påfordra att semestern skulle utgå i ett sammanhang. Såvitt jag känner till förspordes inte något missnöje med denna ordning, och jag har därför anledning att utgå ifrån, att såväl arbetsgivare som arbetstagare fann lagstiftningen i detta avseende innebära en i stort sett tillfredsställande lösning av hithörande problem.

När semestern utökades med en vecka ansågs den fördelning av bestämmanderätten, som dithills varit lagfäst, inte böra gälla beträffande hela den förlängda semestern. Arbetsgivaren fick nämligen då, såsom förut angivits, befogenhet att inte bara bestämma när semestern skulle utgå utan även uppdelas densamma i två perioder. Den förskjutning av bestämmanderätten, som sålunda kom till stånd, genomfördes trots protester från stora grupper av arbetstagare. Företrädare för dessa grupper har senare vid olika tillfällen framställt önskemål om att man beträffande hela treveckorssemestern borde övergå till den ordning, som gällde i fråga om tvåveckorssemestern. Att denna åsikt är vida utbredd framgår inte minst av att de senaste tre årens riks-

dagar haft att behandla motioner i ämnet samt att andra kammaren år 1954 antog ett lagförslag, som innebar en övergång till de äldre reglerna.

Treveckorssemesterns införande var en reform av stor räckvidd, vars verkningar inte kunde på förhand överblickas med full säkerhet. Såsom påpekats i promemorian förelåg visserligen i stort sett enighet om att reformen i och för sig var önskvärd, men från skilda håll — särskilt från näringslivets företrädare — hävdades, att den tillsvidare borde ställas på framtiden med hänsyn till de negativa verkningar på produktionen, som en allmän treveckorssemester skulle komma att medföra i det då rådande tidsläget. Trots de farhågor, som sålunda yppades, ansågs reformen böra genomföras. Arbetsgivarna ansågs emellertid t. v. böra få rätt att utan samtycke av arbetstagarna förlägga den tredje semesterveckan till en särskild period, skild från semestern i övrigt. En starkt bidragande orsak till att denna ordning lagfästes torde ha varit, att man ville göra det lättare för näringslivet att anpassa sig efter de ändrade förhållanden, som treveckorssemestern skapade.

Enighet torde råda om att det i och för sig är önskvärt att de arbetstagare, som så begär, utfår hela semestern i en följd under sommaren. Men enighet torde också råda om att det av produktionstekniska, företagsekonomiska och liknande skäl i vissa fall är nödvändigt att uppdelning av semestern och förlägga en del därav till annan tid än sommaren.

Under förarbetena till lagstiftningen om treveckorssemestern framhölls från arbetsgiversidan, att semestern ofta skulle komma att utgå i ett sammanhang även om arbetsgivaren erhöle rätt att uppdelning av semestern. Å andra sidan förklarade sig arbetstagarnas organisationer villiga att medverka till delning av semestern då så kunde visa sig nödvändigt med hänsyn till förhållandena inom yrket. Den av arbetsgivareföreningen verkställda utredningen visar, att arbetsgivarna endast i begränsad omfattning använt sig av möjligheten att uppdelning av semestern samt att i de fall, där uppdelning kommit till stånd, arbetstagarna i stor utsträckning samtyckt därtill. De förhoppningar, som vid treveckorssemesterns införande hystes om att parterna skulle lyckas att i samförstånd lösa frågan hur semestern borde utgå, har alltså inte kommit på skam. Anledning saknas att antaga annat än att parterna även i fortsättningen skall göra sitt bästa för att uppnå enighet i detta avseende. För arbetsgiversidan finns härvid särskild anledning att taga fasta på Landsorganisationens uttalande att överenskommelse om uppdelning av semestern utan tvekan skall kunna åvägbringas i fall, då produktionstekniska svårigheter kan möta för förläggning av treveckorssemestern i en följd.

De betänkligheter, som anförts mot att upphäva arbetsgivarens rätt att ensidigt uppdelning av semestern, grundar sig bl. a. därpå att de enskilda företagens behov förmenas inte kunna bli beaktade vid generella uppgörelser mellan arbetsmarknadsorganisationerna och att enskilda arbetstagare förmodas kunna omöjliggöra en rationell semesterförläggning för ett helt före-

tag genom att vägra att gå med på en uppdelning av semestern. Det har även sagts, att arbetsgivarna genom en lagstiftning av föreslaget innehåll skulle komma i ett sämre utgångsläge när det gäller förhandlingar om delning av semestern. För egen del anser jag att vid diskussionen i hithörande frågor alltför litet beaktats, att arbetsgivaren alltjämt skulle ha kvar sin rätt att bestämma den tid under året, då semestern skall utgå. Visserligen innehåller lagen en rekommendation till arbetsgivaren att, om arbetstagaren ej begär annat, såvitt möjligt förlägga semestern till sommartid. Denna rekommendation bör kvarstå och följas i all den utsträckning det är görligt. Men om arbetstagaren gör anspråk på odelad sommarsemester och arbetsgivaren med hänsyn till förhållandena inom yrket inte kan tillmötesgå detta anspråk, kan rekommendationen givetvis inte följas. Häri ligger ett förhandlingsargument av icke ringa styrka. De allra flesta arbetstagarna lär nämligen finna det med sina intressen mest förenligt att i dylikt fall gå med på en uppdelning, som tillförsäkrar dem huvuddelen av semestern på sommaren och återstoden på annan tid.

Den regel, som ger arbetsgivaren rätt att utan samtycke av arbetstagaren uppdelna semestern, kan sägas ha karaktär av en försöksanordning, som av försiktighetsskäl vidtagits i avbidan på att erfarenheter skulle vinnas rörande treveckorssemesterns verkningar. Att bibehålla ifrågavarande regel längre än som är nödvändigt skulle enligt mitt bedömande vara ägnat att skapa onödig irritation på arbetsmarknaden. Förutsättningarna för att få till stånd överenskommelser rörande uppdelning av semestern i fall, där verkliga skäl av produktionsteknisk eller jämförlig art talar därför, är såvitt jag kan finna så goda, att regeln utan olägenheter nu bör kunna upphävas. Med hänsyn till att parterna på arbetsmarknaden under den tid som förflutit sedan treveckorssemestern infördes visat stor beredvillighet att tillmötesgå varandras önskemål om semesterns förläggning, kan det inte förväntas, att en dylik lagändring skall få några mera vittgående följder.

Företrädare för jordbruks-, trädgårdsodlings- och rederinäringsarna har under remissbehandlingen yrkat, att gällande bestämmelser under alla omständigheter måtte bibehållas såvitt angår dessa verksamhetsområden. Med anledning härav vill jag erinra om att undantagsregeln rörande semesterns uppdelning tidigare fanns för anställda vid jordbruket och trädgårdsodlingen men att dessa bestämmelser upphävdes år 1951 under motivering bl. a., att en sämre ställning i semesterhänseende för de anställda inom dessa näringsgrenar i längden måste påverka rekryteringen i ofördelaktig riktning och därmed också bidra till en ytterligare utflyttning från landsbygden. Det bör inte komma i fråga att ånyo införa dylika undantagsregler, såvida inte synnerligen starka skäl föreligger därför. Enligt min mening är så inte fallet vare sig beträffande jordbruket, trädgårdsskötseln eller rederinäringsringen. För de anställda inom dessa verksamhetsgrenar bör därför gälla samma regler som för arbetstagare i allmänhet.

I det föregående har jag icke berört frågan om semesterförläggningen i de fall, då arbetstagaren med arbetsgivaren träffat avtal om längre semester än lagstadgad. Enligt 2 § 2 st. semesterlagen gäller nu, att i dylika fall övriga bestämmelser i lagen, i de avseenden icke annat överenskommits, skall tillämpas även beträffande den överskjutande delen av semestern. Vad särskilt angår semesterns förläggning till olika perioder gäller med andra ord detsamma beträffande den längre semestern som i fråga om treveckorssemestern, där annat ej avtalats. Regeln i 2 § 2 st. har karaktären av bevispresumtion; den part som påstår avtal av annat innehåll än lagens bestämmelser har bevisskyldigheten.

Under remissbehandlingen har, även från håll som eljest intagit en positiv hållning till departementspromemorians förslag, framförts yrkanden på att vid genomförande av lagstiftning om rätt för arbetstagarna att utfå semestern i ett sammanhang nämnda presumptionsregel ändras därhän att, om annat ej överenskommits, rätten att erhålla semestern i en följd icke skall avse den del därav som överstiger 18 dagar.

I och för sig anser jag, att arbetsgivarsidan vid ingående av avtal, som tillförsäkrar arbetstagarna längre semester än den lagstadgade, har väl så goda möjligheter att betinga sig rätt till delning av semestern som när det gäller att träffa överenskommelse om uppdelning av semester av den längd, som föreskrives i semesterlagen. Behovet av en lagbestämmelse av nyss anförd innehåll kan därför synas mindre framträdande. Det är emellertid uppenbart, att arbetsgivarens intresse av att kunna dela semestern är större ju längre semestertiden är. Om parterna inte träffat avtal om annat ligger det därför nära till hands att antaga, att arbetsgivaren förutsatt att han skulle äga rätt att uppdelade semestern. Med hänsyn till den vikt, som från arbetsgivarhåll fästs vid denna fråga, föreslår jag, att ett tillägg göres till bestämmelsen i 2 § 2 st. semesterlagen av innehåll att arbetsgivaren i de här avsedda fallen skall äga förlägga semestern till två skilda perioder, av vilka den ena utgör minst 18 dagar.

Som en följd av de av mig förordade ändringarna i allmänna semesterlagen bör särskilda semesterlagen ändras på så sätt, att den ena av de två perioder, i vilka semestern efter tillstånd av arbetarskyddsstyrelsen kan uppdelas, kommer att omfatta 18 i stället för 12 dagar.

De föreslagna lagändringarna torde böra träda i kraft den 1 januari 1957.

I enlighet med vad som anförts i det föregående har inom socialdepartementet upprättats förslag till

1) *lag angående ändrad lydelse av 2 och 12 §§ lagen den 29 juni 1945 (nr 420) om semester samt*

2) *lag angående ändrad lydelse av 3 § lagen den 25 maj 1951 (nr 304) om förlängd semester för vissa arbetstagare med hälsofarligt arbete.*

Föredraganden hemställer härefter, att lagrådets utlåtande över lagförslagen, av den lydelse bilaga¹ till detta protokoll utvisar, måtte för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamålet inhämtas genom utdrag av protokollet.

Denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan bifaller Hans Maj:t Konungen.

Ur protokollet:

Alf Björnelid

¹ Denna bilaga, som är likalydande med de vid propositionen fogade författningsförslagen, har här uteslutits.

Utdrag av protokollet, hållet i Kungl. Maj:ts lagråd den 16 mars 1956.

Närvarande:

justitieråden LECH,
REGNER,
LIND,
regeringsrådet LORICHS.

Enligt lagrådet den 14 mars 1956 tillhandakommet utdrag av protokoll över socialärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet den 17 februari 1956, hade Kungl. Maj:t förordnat, att lagrådets utlåtande skulle för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamålet inhämtas över upprättade förslag till

1) lag angående ändrad lydelse av 2 och 12 §§ lagen den 29 juni 1945 (nr 420) om semester; samt

2) lag angående ändrad lydelse av 3 § lagen den 25 maj 1951 (nr 304) om förlängd semester för vissa arbetstagare med hälsofarligt arbete.

Förslagen, som finnas bilagda detta protokoll, föredrogos inför lagrådet av hovrättsfiskalen B. O. Hamdahl.

Lagrådet lämnade förslagen utan erinran.

Ur protokollet:
Sverker Jonson

*Utdrag av protokollet över socialärenden, hållet inför Hans Maj:t
Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 23 mars
1956.*

N ä r v a r a n d e:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden ZETTERBERG, TORSTEN NILSSON, STRÄNG, ERICSSON, NORUP, HEDLUND, PERSSON, HJALMAR NILSON, NORDENSTAM, LINDSTRÖM, LANGE, LINDHOLM.

Efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter anmäler chefen för socialdepartementet, statsrådet Ericsson, lagrådets den 16 mars 1956 avgivna utlåtande över de den 17 februari 1956 till lagrådet remitterade förslagen till

1) lag angående ändrad lydelse av 2 och 12 §§ lagen den 29 juni 1945 (nr 420) om semester; samt

2) lag angående ändrad lydelse av 3 § lagen den 25 maj 1951 (nr 304) om förlängd semester för vissa arbetstagare med hälsofarligt arbete.

Med förmälan att lagrådet lämnat förslagen utan erinran hemställer föredraganden, att förslagen måtte jämlikt § 87 regeringsformen genom proposition föreläggas riksdagen till antagande.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdade hemställan förordnar Hans Maj:t Konungen, att till riksdagen skall avlåtas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Karin Wickström